

1980 ÖNCESİ MİLLİYETÇİLİK MÜZAHERETİ ÖRNEĞİ; BAYRAK DERGİSİ

EXAMPLE OF PRE-1980 NATIONALISM ADVOCACY; JOURNAL OF BAYRAK

Erdi AKSAKAL *

Geliş Tarihi/Received:03.10.2019

Kabul Tarihi/Accepted:20.12.2019

AKSAKAL, Erdi,(2020), "1980 Öncesi Milliyetçilik Müzaheretü Örneği; Bayrak Dergisi", Belgi Dergisi, C.2, S.19, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2020/l, ss. 1926-1947.

Öz

Milliyetçilik prensibinin eseri olarak ortaya çıkan milli devlet anlayışı, milletlerarası kültür savaşının bütün şiddetiyle devam ettiği yüzyıl boyunca devletlerin bireylerine aşıladığı bir duygu meselesi halini almıştır. Bu bağlamda Türkiye’de özellikle 1980 öncesi milli devlet, milli bilinç ve tarih anlayışı üzerine yazılan yazı, basılan dergi ve eserlere rastlamak mümkündür. Bunlardan biri de Bayrak Dergisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu dergi kadrosu Türk toplum yapısı içerisinde sosyal ve siyasal hayata yön verebilecek tartışmalar içerisinde olmuş, milliyetçilik ideolojisini destekleyen kavram ve çeşitli anlamlar ile mütakabiliyet ilişkisi oluşturmuştur. Komünizm karşıtlığı ile kendini açığa çıkaran dergi kadrosu milli bir bilinç ve yerli bir ekonomi modeli oluşturma gayreti içerisinde olmuştur. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, Bayrak Dergisinin 1970-1980 arası yayımlanan yazılarında milliyetçi bir okuma yaparak, derginin dönem içindeki misyonuna ışık tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: *Milliyetçilik, Toplumsal yapı, Siyasal hayat, İdeoloji, Sosyoloji.*

Abstract

The understanding of the national state, which emerged as the work of the principle of nationalism, has become a matter of emotion instilled by the states throughout the century when the international cultural war continues with all its violence. In this context Turkey prior to 1980 in the national government, national consciousness and articles written on the conception of history and artifacts can be found in the printed journal. One of them is the Bayrak Journal. The staff of the journal in question has been in discussions that can shape the social and political life within the structure of Turkish society, and has formed a relationship between concepts and various meanings that support the ideology of nationalism. The journal's staff, which unveiled itself in opposition to communism, endeavored to create a national consciousness and a domestic economic model. In this context, the aim of this study is to shed light on the mission of the journal during the period by making a nationalist reading in the 1970-1980 articles of Bayrak Journal.

Keywords: *Nationalism, Social structure, Political life, Ideology, Sociology.*

A-Giriş

Kendisini milliyetçilik ve demokrasi mücadelesine girenlerin bir yayın organı olarak tanımlayan Bayrak Dergisi 1980 öncesi yayın hayatına katılmıştır. Dergi milli benliğini bulamayan milletler başka milletlerin avıdır şiarı ile yazılarına başlamış, bir düşünce biçimi oluşturma ve bunu anlamlandırma çabası içerisinde olmuştur. Hami Kartay'ın sahibi ve yazı işleri müdürü olduğu dergi Ankara'da basılmıştır. 1955-1978 yılları arasında Türkiye'nin en büyük yayın kuruluşlarından Ayyıldız Matbaası'nı kuran Hami Kartay, 1952-1978 yılları arasında aralıksız 26 yıl boyunca sahibi olduğu Bayrak Dergisi'nde başyazarlık yapmıştır. Dergi, özellikle 1970 ve 1980 yılları arasında düzenli biçimde aylık fikir ve sanat dergisi olarak yayına hazırlanmıştır. Söz konusu yıllar içerisinde memleket meselelerini hiçbir siyasi görüşün tesiri altında kalmadan tamamen milliyetçi, gerçekçi ve Atatürkçü bir açıdan gözler önüne serme maksadında olan yazarlar, aşırı sağ ve sol düşüncelerin karşısında olmuştur. Bilhassa 1970 ve 80 yılları arasında dergi kadrosu, memleket içerisinde oluşan yeni izm'lerin tehlikeli boyutlarına atıfta bulunarak, komünizm karşıtı bir milliyetçilik ortamı tahayyül etmektedir. Türk kültürü, Türk gelenek ve görenekleri, tarihi ve eğitimi hakkında yazılar yazan bunun sonucunda toplum yapısı geçmiş ve geleceği ile ilgili görüş bildiren dergi kadrosu ilk sayıdan itibaren bir amaç içerisinde olmuştur. Söz konusu amaç, milli kültürün yükseltilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temel direği olarak kabul edilmesini sağlamaktır. Aynı zamanda yine belirlenen amaç, Cumhuriyetin ilanından sonra hür ve demokratik bir rejimin temel prensiplerini ortaya koymaktır. Hür ve demokratik rejimin temel felsefesini belirlemeye çalışan kadro, bu felsefeye bağlı kalarak ekonomiden sosyal adalete kadar görüş ve uygulamaları belirlemektedir. Dergi kadrosu uygarlık seviyesi olarak belirlediği muvaffak olma kabiliyetini münevver sınıfla halkın zihniyet ve hedefleri arasındaki intibaka bağlamış, bu aşamada özellikle kadronun Türk düşünce sisteminde önemli yer etmiş isimlerden etkilendiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda özellikle Ziya Gökalp'in Türk düşünce sitemine kattıkları ile oldukça ilgili olan kadro, gelenek, medeniyet, milliyet ve din ilişkisi gibi 1980 öncesi Türk toplum ve siyasi hayatının önemli derece izaha muhtaç tartışmalarına katkıda bulunmuştur. Dergi, milli eğitim, tarih, tarım, ekonomi, ilim, ahlak, medeniyet ve milliyetçilik üzerine oldukça yoğun tartışmalara müsaade eden yazılara sahiptir. Basıldığı dönemde seçimlerden, iktisadi duruma kadar gündelik hayatın içerisinde yer alan tartışmalara da katılan dergi yazarları, aydınlara düşen görevler olarak bir sorumluluk alanı belirlemiş ve bu bağlamda önerilerde bulunmuştur.

Derginin sayıları incelendiğinde sistematik biçimde 80 öncesi Türkiye'de yerli bir düşünce biçimi oluşturmaya çalışan bir kadrodan bahsetmek mümkün olmuştur. Psikolojiden ahlaka, değişmeden geleneğe ve hür teşebbüs anlayışından karma ekonomiye kadar Türk toplum ve siyasi yapısına reçete sunma gayesinde olan yazar kadrosu, milliyetçiliği ve milli devlet anlayışını esas kabul etmiştir. Bu çalışma içerisinde özellikle söz konusu tartışmalar ele alındığında sistemli ve metodolojik bir milliyetçilik ideolojisi savunuculuğu göze çarpmaktadır. Asıl amaç çalışma çerçevesinde, bu prensibi ve ideolojik müzaheretini ortaya koymaktır.

Elbette çalışmada, Türk düşünce yapısında derginin ele aldığı tartışmaların karşılığını ortaya çıkarmakta esas kabul edilmiştir. Milliyetçi bir okuma çerçevesinde millet olabilme hususunda kadronun mutabakat içerisinde olduğu konular ayrıntılı şekilde açığa çıkarılmıştır. Milli ruh ve bilincin Cumhuriyet değerlerini bir arada tutacak ahlaki ölçüt olarak kabul edilmesi ile memleketin millet olabilme iradesi arasında nasıl bir bağlantı kurulduğu önemli tartışma alanlarına neden olmuştur. Bu bağlamda fertler üzerine düşen görev ve sorumluluklar dergi kadrosu açısından önemli sayılmış ve çalışma

içerisinde bunlara ayrıntılı yer verilmiştir. Söz konusu çalışma yapılırken özellikle kültür ve medeniyet üzerine okumalar ile bütüncül bir resim elde edilmeye çalışılmış, var olan kayıt ve belgelerle veri toplanarak analiz edilmeye gayret gösterilmiştir. Bu bağlamda araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında yazılı materyallerin analizi söz konusu olmuş ve tarih, doküman, sosyoloji ilişkisi ile bir çalışma amaçlanmıştır.

Dergi kadrosunun ilk sayılardan itibaren seçtiği konu başlıkları incelendiğinde 1980 öncesi Türk toplum ve siyasal hayatı içerisinde milliyetçilik gibi bir ideolojinin, memleketi ayakta tutacak düşünce biçimi olduğuna duydukları inanç açığa çıkmaktadır. İşte bu bağlamda dergi sayı ve yazıları incelendiğinde genel bir kavramsallaştırma yöntemi ile dergi kadrosunun bu amacına yönelik birtakım başlıklara ulaşmak mümkün olmuştur. Bunlar, milli tarih ve milli eğitim meselesi, milli bilinç ve ruh, komünizm karşıtlığı, teknik medeniyet ve milliyetçilik, yerli kalkınma ve hür teşebbüs anlayışı, hür ve demokratik rejim özellikleri olarak sıralanabilir.

B-Milli Tarih ve Eğitim Meseleleri

Milli duygu, vatanseverlik ve aidiyete ilişkin hislerin oluşmasında dürüstlük, ahlaklı olmak, saygı esaslı davranış örüntüleri ile sarmalanmak gibi bireysel ve toplumsal değerler öğretme ve benimsetme yolu ile aktarılmaktadır.¹Bu değerler çeşitli eğitim programları ile tarihi mirası ve felsefeyi ortaya çıkarmayı düşünmekte ve sınırları belirlenen ahlaklı insan yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Toplumsal ahlakı esas alan ve milli bir eğitimi merkeze koyan eğitim programı aynı zamanda milli ahlak ve vicdanı oluşturmaya yönelik uygulamaları desteklemekte, fertleri milli bir his deryası içerisinde hurafe ve gayri ahlaki hususlardan uzak tutmayı ilke edinmektedir. Özellikle ulus devletin sınırlarını belirleyen, yerli ve milli bir anlayışın oluşmasını sağlayan sosyal, laik ve ahlaki değerlerin eğitim içerisinde sunulması millet ve milliyetçilik duygularının olmazsa olmazı olarak değerlendirilmektedir. Bu izah esasen bireyden hareketle hususi bir kimliğin dahası milli bir kimliğin oluşmasında söz konusu değerlerin önemini vurgulamaktadır. Milli kimlik çok boyutlu bir şekilde milliyetçilik ile ilişkilendirildiğinde özel bir dil, hissiyat ve semboller ağı ile genişletildiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.²

Milli bir kimlik oluşturma hedefi içerisinde olan cemiyetler de his, dil, tarih gibi birçok değerlere yönelerek istiklal ve bağımsızlığı pekiştirme gayreti içerisinde olmuştur. Söz konusu gayeye odaklanan Türk toplum ve siyasal yapısı da Cumhuriyetten sonra gençlerin hangi ilke, amaç ve eğitim felsefesi ile yetiştirilmesi sorunsalı üzerinde eğilmiştir. Değersizlik ya da amaçsızlık ile donanmış arkaik eğitimi ötekileştiren sistem akılcı ve faydacı dünya görüşlerini içeren bir yapı içerisine girmeyi amaçlamıştır.

Özellikle milli bir maarif ve tarih anlayışı üzerinde odaklanan Cumhuriyet ideolojisi ve kadroları yeni bir ulus oluşturma sürecinde eğitimin önemine işaret etmiştir. Bu bağlamda yeni ulus devletin en önemli ve verimli görevi olarak eğitim işleri görülmüş, milletin gerçek kurtuluşu eğitim işlerinde ki başarıya bağlanmıştır. Bunun yolunun ülke vatandaşlarının tek can ve tek fikir olarak ve aynı zamanda ilkeli bir program üzerinde çalışması olarak belirlenmiştir.³ Mustafa Kemal'in de belirttiği üzere memleketi bir çember içerisine alıp dünyadan ilgisiz bir şekilde yönetmek ciddi sıkıntılara yol açarken medenileşen bir millet

1 Oktay Akbaş, "Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27, s.9.

2 Anthony Smith, *Milli Kimlik*, (Çev. Bahadır Sina Şener), İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.9.

3 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri CİLT I-III, (Açıklamalı Dizin İle), 5. Baskı, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları:1, Ankara, 2006, s.48.

olarak uygarlık sahasına çıkmak fen ve ilim ile gerçekleşecektir.⁴ O halde söz konusu eğitim anlayışı sosyal hayatın ihtiyaçlarına uygun ve çağdaş gereklere uyumlu olmalıdır. Bu gerek ve ihtiyaçlar Cumhuriyet sonrası çeşitli mecralarda tartışılan ve sürekli aşılacak istenen hususlar olarak göze çarpmaktadır. Özellikle 1980 öncesi Bayrak dergisinde sürekli dile getirilen, milli bir eğitimin meseleleri ve yeni yapı tesisleri ile cemiyet üstünlüğüne fırsat veren ortamı hazırlamak olmuştur. Tabiat içerisinde ortaya çıkan tüm meselelerin insanlar tarafından çözülebilir olduğuna olan inanç ile topluluklar kendi kabiliyetlerini ve fertlerini daha gayretli bir düzeye çıkarmak adına eğitim müesseselerine eğilmiştir. Bu düşünce ile cemiyetlerin üstünlüğü eğitim müesseselerin yapısına paralel bir şekilde ilerlemektedir. Ancak özellikle ve derginin genel düşüncesi ve yazıları ele alındığında cemiyetlerin bağımsızlığı ve ilerlemesi kültürel bağımsızlık ile mümkün olacaktır tezi açığa çıkmaktadır.

Yani yerli bir sistem ve anlayışın oluşması kültürel baskı ile oluşacak bunun sonucunda da kendi öz kaynaklarından beslenen milli bir yapı meydana gelecektir.⁵ Böylesi bir anlayış kültürün alt yapı ögesi olarak diğer bütün öğelerin ona göre şekillendiği tezini beraberinde getirmektedir. Kültürel baskının ekonomik baskıdan daha önemli olduğuna inanan anlayış, ekonominin toplumdaki bütün diğer öğeleri şekillendirdiği görüşüne ve iktisadi alt yapı unsuru olarak değerlendiren Marksist bakış açısına eleştiri sunmaktadır. Çünkü evrimci, sınıfsal bir hareket olarak tasvir edilen Marksist bakış açısına göre⁶, toplum alt yapı ve üst yapıdan oluşmaktadır. Etkileşim içerisinde olan bu sistemde alt yapı üst yapıyı belirlemektedir. Bu bağlamda toplum altyapıyı oluşturan ekonomi tarafından belirlenmektedir. Ekonomik temel değişince doğal olarak üst yapı ve toplumun değişeceği görüşü hâkimdir. İktisadi boyutun toplumun genel değer ve yönelimlerini belirlediği görüşüne sahip Marksist anlayışı eleştiren öz kaynakçı ve kültürel merkezli bakış açısı, milli yapıyı meydana getirecek sistemin ilköğretimden başlayarak yükseköğrenime kadar her kademede yeni bir yapı anlayışına kavuşmak dileğindedir.⁷ Bu bağlamda muhteva ve metot yönünden bir izah geliştirerek hedeflerin tayini ve kesin neticeye nasıl ulaşılacağı hususunda bir yol belirlemiştir. Bu yol programlarla belirlenen ve kesinliğe ulaştırılan sistem olarak anlam kazanmaktadır. Çünkü programlar varılacak amaçları bu amaçlara erişebilmek için seçilecek ve belirli prensiplere göre düzenlenecek muhtevayı, uygulanan metodu, destekleyici araç ve gereçleri amaçlara ne dereceye kadar ulaştığını belirten değerlendirme kistaslarını kapsamı içine almaktadır.⁸

Öğretimde yeni bir yapı tesisi gayreti içerisinde olan böylesi bir anlayış, muhteva yönünden öze dönük bilgi sağlamanın da yollarını aramaktadır. İlimi hareketliliğin yeterli seviyeye erişmesi adına toplumun tüm dertlerine tam anlamıyla ışık tutulması ve ilim adamları ile halk arasında irtibatın sağlanması önem arz etmektedir.⁹ Özellikle ilk ve orta öğretimde tek yönlü eğitimin verilmesi, zihin gücünün geliştirici istikbale dönük bilgi verilmemesi araştırma ve incelemelerin kısır kalmasına neden olmakta ve aydınlar ile halk arasında uçurumun oluşmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda dünyaca kabul gören bir nazariyemizin olmamasını bir ölçüde aydın ve halk arasındaki uçurum ile açıklayan dergi anlayışı aynı zamanda Gökalp'in kültür, medeniyet ve aydın görüşlerinden etkilenmiş gibidir. Çünkü Gökalp'e göre hars yani kültür milli bir kavram olarak milletin içinden gelen değerleri kapsamaktadır. Ancak medeniyet milletlerarası beynelmilel bir kavramdır. Bu bağlamda almış oldukları eğitim ve yaşamış oldukları çevre bakımından

4 Hakkı Göktürk, "Cumhuriyetimizin Temelindeki Harç", *Bayrak Dergisi*, sayı 765, Ankara, 1977e, s.22.

5 Sacid Adalı, "Öğretimde Yeni Bir Yapı Tesisi", *Bayrak Dergisi*, Sayı 2, Ankara, 1978a, s.16.

6 Sami Ateş, "Marksist Sosyal Demokratlar ve Diktatörlük", *Bayrak Dergisi*, sayı 764, Ankara, 1977c, s.12.

7 Adalı, a.g.e., s.17.

8 S.z Kardeş, "Metafizik ve Ahlak", *Bayrak Dergisi*, sayı 49, Ankara, 1975d, s.18.

9 Adalı, a.g.e., s.17.

aydınlar güzide olarak nitelendirilir ve halk içerisinde yetişmemiş eğitimli grup olarak betimlenir. Bu nedenden ötürü aydınlar halka ait olan kültür ile tam anlamıyla içli dışlı olamamıştır. Gökalp'e göre aydınlar ancak Türk kültürü ile tanıştıktan sonra millileşmeye başlayacak ve aynı aydın grubu halka medeniyet götürecektir.¹⁰ 1980 öncesi özellikle öğretimde yeni bir yapının tesis edilmesi gerekliliği üzerinde duran anlayış, bunun gayri milli eğitim almış ve milli kültürden farklı bir kültür dairesi içerisinde yetişmiş eğitimli kesim ile öz kaynaklara sahip kültürün taşıyıcı ve içerisinde tam anlamıyla yoğrulmuş olan halk arasında uçurumun giderilmesi gerektiği üzerine ısrarla vurgu yapmaktadır. Bunu bir ölçüde metot ve muhteva belirleyerek öze dönük araştırma ve incelemeler ile ilmi hareketlilik ölçüsünde yapmak maksadındadır. Ancak muhteva ve metot belirlenirken yol gösterici komisyonlar eşliğinde ve bir plan dâhilinde daha da önemlisi yerli ve milli bir sistem yaratarak oluşturmak peşindedir. İlköğretimden başlayan ve yükseköğretime kadar devam etmesi gereken bu plan içerisinde en önemli adımlardan biri de eğitim öğretim sahasında, daha verimli çalışabilmenin tesirli öğretim metotlarının kullanılmasıdır. Kulağa ve göze hitap eden yöntemlerin kullanılması, öğretim elemanlarının yetiştirilmesi, geliştirilmesi ve teşvik edilmesi, araştırma merkezlerinde öğretim üye ve yardımcılarının ilmi faaliyetlerini geniş ölçüde geliştirebilmesi bu plan dâhilinde olmalıdır.¹¹ Ancak bu sistem içerisinde en önemli hususlardan biri de, okul programlarına alınacak muhtevanın toplumun ve ferdin ihtiyaçlarını karşılayacak vasıfta olması gerektiğidir. Bir yandan sistemin öngördüğü eğitim sürecinin merkezine öğrencinin konulması gerçeği diğer yandan da programlara alınacak muhtevanın seçiminde, ayarlanmasında ve yapısında, insan gerçeğinin içinde yetiştiği ve onu şekillendiren toplumun ve kültürün aksettirilmesinde bir zaruret olduğu gözden kaçmamalıdır.¹² Sonuç olarak asıl kastedilen programlara alınacak muhteva ferdin ve toplumun ihtiyacını dengeli olarak karşılayacak şekilde seçilip organize edilmesi gerekliliği ilke edilmelidir.

Kültürel sistem içerisinde milli bir yapı geliştirmek peşinde olan dergi zihniyeti, ayrıca öğrencilere okul sırasında hayattan ve halktan kopuk olmayan bir temel yapı oluşturmak amacındadır. Bu bağlamda dersle ilgili faaliyetler ve serbest zaman faaliyetleri öğrencilerin tamamen dolu dolu geçirmesi gereken süreçler olarak dikkate alınmıştır. Bir yandan ders saatleri içerisinde aktüel zengin ve geniş muhtevalı ders ve metotlarla kapsamlı araştırma ve pratik çalışmalar yapmaya teşvik eden aktif olarak meselelerin tartışılmasına katılan talebe aynı zamanda vakitlerini spor, seyahat ve kültürel meşguliyetler ile doldurması gerekmektedir.¹³ Netice de öğretimde yeni bir yapı tesisini gerekli gören anlayış için genel olarak yapılması gerekenler;

Problem çözme yolunda hizmetler beklenen yükseköğretim müesseseleri özellikle iktisaden kalkınma yolunda olan ülkelerde birer problem olmaktan çıkmalı ve kendileri dışında bir el vasıtası ile yenileştirilmeyi kabul etmelidirler.¹⁴ Bu müesseseler, devletin problemleri üzerine eğilen ciddi araştırmalardan ve hükümetlere yardımcı olmaktan kaçınmamalıdır.¹⁵ Böylesi bir anlayış aynı zamanda Türk eğitim tarihi açısından eğitimde yenileşmenin nerede başlayacağı sorunsalı ve tartışmalarına katkıda bulunmaktadır. Özellikle II. Meşrutiyet döneminde tartışılmaya başlanan ve içerisinde Emrullah Efendi ve Satı Bey gibi isimlerin yer aldığı eğitim anlayışlarının hatırlanmasına da imkân vermektedir.

10 Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 2004, s.95.

11 Adalı, a.g.e., s.18.

12 Rıza Kardaş, "Milli Eğitim Meseleleri, Okullarda Programa ve Program Anlayışına Dair", *Bayrak Dergisi*, Sayı 3, Ankara, 1978b, s.18.

13 Adalı, a.g.e., s.19.

14 Adalı, a.g.e., s.16.

15 Kemal Bıykoğlu, "Memleketçi Milliyetçi Bir Konuşma", *Bayrak Dergisi*, Sayı 54, Ankara, 1975e, s.14.

Bu bağlamda eğitimde mümkün olabilecek ve Tanzimat'tan sonra iyice şiddetlenen eğitim reformları ile ilgili en önemli nazariye olarak karşımıza çıkan Tuba Ağacı nazariyesi fikir akımı olarak kendini göstermektedir. Bir metafor olarak Emrullah Efendi tarafından ortaya atılan teori, tıpkı cennetteki Tuba ağacına benzer şekilde eğitimde yenileşme ve gelişmenin yükseköğretimden başlatılması gerektiğini ve aşağıya doğru sürdürülmesi ihtiyacını izah etmektedir. Bilimsel zihniyetin öğretim sistemi içerisine yerleştirilmesi gerekliliği ve bunun da ancak Darülfünun ile başlanacağı ilkesi teorinin en dikkat çekici tarafı olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁶ Bu görüşün tam karşısında olan Satı Bey ise ilköğretim düzeyine ayrı bir önemin verilmesi gerektiğine inanarak bu seviyede bulunan öğretmenlerin farklı bir şekilde motive edilmesinin eğitimde reform açısından şart olduğunu düşünmekte, ilköğretimin yüksek kademelerdeki okullar için elzem olduğunu iddia etmektedir.¹⁷ *“Mektep namını hep beraber hürmetle, tazimle zikredelim. Mektep genç dimağlara, insanlığa hürmeti, millet ve memlekete muhabbeti, istiklalin şerefini öğretir... İstiklal tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için takibi uygun olan en salim yolu belletir... Memleket ve milleti kurtarmağa çalışanların aynı zamanda mesleklerinde birer namuskâr mütehasıs ve birer âlim olmaları lazımdır. Bunu temin eden mekteptir.”*¹⁸

Ayrıca eğitim, tarih ve kültürel temeller bağlamında çeşitli öneriler ve tartışmalar içerisinde değerlendirilirken medenileşmeye ve aydınlanmaya başlamış insanın ve onun medeni hayatının özelliklerini koruyan bir kurumlar tarihi olarak değerlendirilmektedir.¹⁹ Yani eğitim ve medeniyet ilişkisi beraber bir değerler manzumesi içerisinde ele alınmaktadır. Bu mahiyette insan medeniyetin kurucusudur ve insanoğlu medeniyeti nesilden nesile iletmekte, bugün sahip olduğu tecrübeleri geçmişle temellendirmektedir. Bilhassa günümüz milletlerinin birbirleri ile kalemleri vasıtası ile savaştıkları gerçeği ortaya çıkınca ideolojik savaş hususu eğitim medeniyet ilişkisini güçlendirmektedir. Yani birbirine üstünlük sağlayan milletlerin ideolojik bir savaş içerisinde matbaaların değeri, dolayısıyla eğitimin gücü hissedilmeye başlanmıştır.²⁰ O halde eğitimde birtakım amaçların net bir şekilde belirlenmesi amaçlar probleminin çözülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda eğitimle ilgili amaçların bilinmesi hangi yönlerden ve hangi maksatla kullanılacak ve faydalılık arz edeceği önemli problem alanları olmuştur. Boş vaktin değerli bir biçimde kullanılması, iyi vatandaşlık vasıflarının geliştirilmesi şeklindeki eğitimle ilgili amaçların tespiti söz konusu husus adına önem arz etmektedir. Bu bağlamda maksat hakkındaki genel tespitler amaçlardan ziyade gayeler başlığı altında toplanmaktadır. Çünkü gaye amaçtan biraz daha geniş, uzun süreli ve daha çok göze batıcıdır.²¹ O halde milli eğitim gayesinin de net bir şekilde ortaya koyulması gerekmektedir.

Milli eğitimde temel gaye, Milli Eğitim Temel Kanununda da öngörüldüğü gibi Türk milletinin bütün fertlerini Atatürk inkılaplarına ve anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk Milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli ahlaki ve kültürel değerlerini benimseyen vatandaş yetiştirmektir. Çünkü ahlak her şeyden önce karşılık beklemeyen eylemin zorlayışı olarak kabul edilmektedir.²² Ayrıca milli eğitim vasıtası ile milli tarihi ile iftihar

16 Emre Dölen, “II. Meşrutiyet Döneminde Darülfünun”, Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 10/1, 1-46, 2008, s.46.

17 Salih Zeki Genç, “Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Meselemiz”, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 11, 86-99, 2005.

18 Ülker Gürsoy, “Atatürk ve Milli Eğitim”, Bayrak Dergisi, Sayı 42, Ankara, 1974, s.18-19.

19 Rıza Kardaş, “Milli Eğitim Meseleleri, Okullarda Programa ve Program Anlayışına Dair”, Bayrak Dergisi, Sayı 3, Ankara, 1978b, s.7.

20 Şükrü Er, “Kalem ve Kan”, Bayrak Dergisi, Sayı 753, Ankara, 1976a, s.9.

21 Zeki Ömer Duru, “Eğitimde Amaçlar ve Ötesi”, Bayrak Dergisi, Sayı 754, Ankara, 1976b, s.12-13.

22 S.Z. Kardaş, “Metafizik ve Ahlak”, Bayrak Dergisi, sayı 49, Ankara, 1975d, s.38.

eden, milletimizin geleceğine güvenle bakan bireyler yetiştirmektedir.²³ Böylesi bir gaye çerçevesinde esasen dergi anlayışının izlediği yol ve örnek aldığı isimler bellidir. Bu isimlerin başında Ziya Gökalp gelmektedir. Çünkü Gökalp kişiliği ve eserleri ile kendi çağına fikriyatı ile örnek olmuş tesirli bir isim olarak kabul edilmektedir. Özellikle taassupla mücadele noktasında ilmi kullanan Gökalp, tereddütlere karşı mefkûre anlayışı ile bir mücadeleye girmiştir. Bu mücadelenin en büyük amacı derin hisler ya da ince fikirleri terennüm eden sanat eserleri yaratmak değil bir şuur oluşturarak bilince değer vermektir.²⁴ Bu bağlamda Gökalp'in Yeni Hayat'ın önsözünde de ifade ettiği gibi Şuur devrinde şiir susar, şiir devrinde şuur seyirci kalır. İçinde bulunduğumuz zaman, galiba birinci devreye aittir: Şairler Muz'larından uzak düşmüş, vezin ile kafiye, şuurlu müteşâirler eline geçmiş. *Bu hâli, çocukların hayatında da görürüz: Ders saatleri arasında oyun fâsılaları var. Aynı zamanda, çocuk terbiyesinde birtakım dersler, oyun tarzında verilir; bunun gibi, halk terbiyesinde de bazı fikirlerin vezin kisvesinde arz edilmesi fena mı olur?*²⁵

C-Yerli İktisadi Kalkınma ve Ekonomi Modeli

Sosyolojinin en önemli problemlerinden olan gelişme, şehirleşme (urbanizasyon) ve tabakalaşma olayları toplumların değişme süreçlerini açıklayan en önemli kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal değişim toplumun normal bir şartı olarak görülmeyle başlamış birtakım özelliklere sahip olduğu vurgulanmıştır. Sık sık ve devamlı olarak vukua gelen, gelişmişlikle bağlantısı olan bir temayül olarak kabul edilmektedir.²⁶ Gelişmişlik sorununun iktisadi açıdan ele alan ve toplumsal yapı ile kültürel değerlerin analiz edildiği sistem içerisinde kalkınmayı etkileyen ekonomik ve tarımsal gelişmenin ötesinde sosyal sistemin önemi de açığa çıkmaktadır.²⁷ Bu önem dâhilinde toplumların hızlı bir değişim süreci içerisinde olduğu dikkate alındığında teknolojik ilerlemeler, yol ve taşıt araçları, çeşitli haberleşme kanalları, kent ve kırsal alanlarda yaşayan insanların dünya görüşleri, hayat tarzı ve inançları da bir değişim sürecine kapılmaktadır.²⁸ Bu süreç ile birlikte Cumhuriyet sonrası Türkiye'de siyasal, ekonomik ve sosyal dönüşümlerin yaşandığı gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Özellikle Cumhuriyetle birlikte oluşan hükümetlerin en önemli görevi tarım ve bunun paralelinde kalkınma meselesi olmuştur. Çünkü artan dünya nüfusu ve geri kalmış ülkelerin kalkınma çabaları sonunda insanların günlük yaşamlarında muhtaç olduğu her türlü tüketim malına olan talepte büyük artışlar olmuştur.²⁹ 1923 de başlayan ve İzmir'de toplanan iktisat kongresi ile birlikte bilhassa köy ve köylünün problemleri belirlenerek kalkınmaya yönelik talepler alınmaya başlanmıştır. 1960lara gelindiğinde ise sosyal devlet anlayışı özellikle belirginleşmiş buna yönelik sosyal ve ekonomik içerikler önemli bir boyuta ulaşmıştır. Bu yıllardan itibaren Türkiye'de tekrar planlı kalkınma dönemi başlatılarak 1963 yılında uygulamaya konulmuştur.³⁰ Ancak 1970lere gelindiğinde dünya ekonomisinde yaşanan süreç ile birlikte iktisat politikalarında yeni bir dönüşüm ihtiyacı belirmiştir. Bu süreç sonunda Türk sanayisinin sosyal ve politik sorumlulukları, dış ticareti,

23 Duru, a.g.e., s.14.

24 Rıza Kardeş, Yaşayışında ve Şiirlerinde Ziya Gökalp'in Temsil Ettiği Eğitim Anlayışı", *Bayrak Dergisi*, Sayı 747, Ankara, 1976c, s.14.

25 Ziya Gökalp, *Yeni Hayat*, Tokar Yayınları, İstanbul, 1989, s.96.

26 Rıza Kardeş, "Sosyal Değişim Açısından Eğitim", *Bayrak Dergisi*, Sayı 44, Ankara, 1975g, s.16.

27 Orhan Türkdoğan, *Doğu ve İnsan Sorunu*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1974, s.1.

28 Orhan Türkdoğan, *Doğu Köylerinde Sosyo-Ekonomik Farklılaşma*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1973, s.2.

29 Turan Onur, "Kalkınma Çabaları ve Traktör Sorunu", *Bayrak Dergisi*, Sayı 751, Ankara, 1976d, s.23.

30 İsmail Aktürk, "Plan Bütçe İlişkileri ve 1980'li Yıllarda Türk Bütçe Politikası", İstanbul Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 1-2, 1990, s.363.

istihdam ve teknoloji sorunu, kalkınma planı ve ekonomisi, devlet için tedbirler sürekli sosyal bilimler içerisinde tartışılmaya başlanan müşterek konular haline gelmiştir. Özellikle Bayrak dergisi yurdun sanayileşme problemi ve üretim sorunsalı üzerine birçok yazılar yazarak çeşitli tedbirler sunma ve reçeteler hazırlama iddiasında olmuştur. Çünkü Türkiye çağdaş uygarlığa ulaşmak hatta onu geçmek yolunda kalkınma çabalarında sanayileşmeye ağırlık vererek sanayileşmiş hizmet toplumu yapısını oluşturmayı esas almıştır.³¹

Türk sanayicisinin sosyal ve politik sorumluluklarını ekonomik alanda görevli politikacılara ve özel teşebbüs mensuplarına yönelik aktarma amacında olan dergi anlayışı, özellikle ülke politikası içerisinde söz sahibi olanların toplumun gelişme sürecinde izlediği yolları da eleştirmektedir. Bu bağlamda en ciddi tartışmanın gelişmenin tek parti sistemi ile ve merkezi bir yönetimle oluşabileceğine inanan ülkelerin varlığına duyulan hayret sonucu ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Yani hürriyetlerin kısıtlandığı toplumlarda özel teşebbüsü engellemek aynı zamanda başka özgürlüklerinde önünü keseceği kaygısı oluşmuştur.³² Dünya da özel teşebbüse saygılı olan milletler topluluğu içerisinde olduğumuzu savunan anlayış Cumhuriyet'in doğuşunda da bu ilkenin yattığını iddia etmektedir. Bu izahı temellendiren bariz anlayış ise Türkiye'nin ekonomik gelişmesinde kalkınmış ülkelerin birçoğunda olduğu gibi temelini sömürüden almamış olmasıdır. Gelişmenin insan haklarına saygı ve sosyal adaletin kuralları içerisinde sürdürüldüğü inancı ile özel teşebbüsün sermaye birikiminin tasarruf eğilimi ve insanüstü çalışma çabasında aranmaktadır.³³ Ancak Cumhuriyetten beri ekonomik gelişmede başarısını kanıtlamış bulunan özel teşebbüs- devlet işbirliği münasebetsiz bir biçimde ihtisas ve görev paylaşması olarak benimsenmelidir. Tüm bu ifadelerin genel alt yapısı dikkate alındığında Bayrak dergisinin özellikle özel teşebbüs ve ekonomi ilişkisinde Teşebbüs-ü Şahsi fikrinden etkilendiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu fikir Prens Sabahattin'in İlimi İçtima anlayışının bir sonucu ve tamamlayıcı ögesi olarak ortaya çıkmıştır.

Burjuva sınıfının önemine dikkat çeken Prens Sabahattin, özel teşebbüsün desteklenmesi gerektiğine olan inancına sürekli vurgu yapmıştır. Bu bağlamda girişim niteliği ve rekabetin önemli davranış kalıpları olduğunu düşünerek Osmanlı'da sınıfların olmamasını ve hükümdar, bürokrasi ve askeri yapının üstünlüğünü eleştirmiştir. Sonuç olarak böylesi bir yapı Asya toplumlarının geneline hitap eden ve kamucu devlet olarak telaffuz edilen yapının oluşmasına fırsat tanımış ve Prens Sabahattin'e göre girişimcilik ruhunun gelişmesine ket vurmuştur. Ayrıca dergide Nejat Eczacıbaşı'nın ifade ettiği üzere özel teşebbüsün savunucuları bizden olan bin yaşasın ikesi ile hareket ettiklerinde aradaki parazitlerin korunması ve savunulması gibi ciddi problemler ortaya çıkacaktır.³⁴ Teşebbüs-ü şahsi yani ferdiyetçi anlayış da tıpkı söz konusu probleme benzer şekilde 'ben sen yok biz varız' anlayışının Osmanlı'da hâkim ideoloji haline geldiği ve ferdiyetçi toplum tipinin önünü kapattığını düşünmektedir. Fertçilik ve şahsi teşebbüsü önemseyen bu anlayışta olduğu gibi, dergi zihniyeti de özel teşebbüsün bilgili ve tecrübeli gücü devlet otoritesi ile işbirliği yaptığı anda çözümlerin gerçekçi ve sağlıklı olacağını düşünmektedir.³⁵ Ayrıca ekonomik konularda olumlu gelişmelere şahit olabilmek ancak, adil ve hür teşebbüslere inanan bir devlet otoritesinin varlığının görüldüğü huzur ve istikrarın sağlandığı bir ortam ile mümkündür anlayışı da açığa çıkmaktadır.³⁶ Bu anlayış doğrultusunda ithalat ve ihracat

31 Alptekin Erdoğan, "Hızlı Kalkınma İçin Bir Sistem Denemesi", *Bayrak Dergisi*, Sayı 51, Ankara, 1975k, s.23.

32 Nejat Eczacıbaşı, "Türk Sanayicisinin Sosyal ve Politik Sorumlulukları", *Bayrak Dergisi*, sayı 2, Ankara, 1978a, s.4.

33 Eczacıbaşı, a.g.e., s.5.

34 Eczacıbaşı, a.g.e., s.6.

35 Eczacıbaşı, a.g.e., s.6.

36 Hami Kartay, "Kesimler Arası İlişkilerde Kopukluklar", *Bayrak Dergisi*, Sayı 3, Ankara, 1978b, s.4.

bağlamında çeşitli tedbirlerin alınması gerçeği de çeşitli gerekliliklere neden olmaktadır. Bu anlamda ithalat ve ihracat konusunda alınabilecek tedbirler sıralanmış ve elzem görölmüştür.³⁷

İthalatta lüks sayılabilecek bir kısım kalemler süratle ayıklanmalı ve yasaklanması sağlanmalıdır. Tasarrufa dayalı dinamik bir yatırım ve üretim politikası uygulanmalıdır.³⁸ İthal edilen malların çeşitli yabancı ölkelerde ki fiyat hareketleri her ay muntazam bir şekilde takip edilmelidir. İhracatta ihtisaslaşma ve devamlılık esas tutulmalıdır.³⁹ İhracatta karlılık anlayışı iç piyasa şartlarından ayrı tutulmalıdır. İhracatta teşkilatlanma şarttır ve bu maksatla dış pazarlarda pazarlama organizasyonları kurulmalıdır. İhracat sigortası biran önce çıkarılmalıdır.⁴⁰ Bu ve buna benzer tedbirler, bir ölkenin üretim metodlarının seçiminde belirli bir üretim safhasının verimliliği ve buna bağlı olarak en büyük istihdam artışının elde edilmesini amaçlamaktadır.⁴¹ Ancak tüm bu tedbir ve amaçların merkezinde hür teşebbüsün varlığı önem arz etmektedir. Demokratik parlamenter rejim içerisinde hür teşebbüsten söz edileceğini düşünün anlayış aynı zamanda hür teşebbüsün amacının ne şekilde olursa olsun üretim değil, piyasa ekonomisi kurallarının geçerli olduğu bir düzende üretim olduğunu iddia etmektedir.⁴² Söz konusu mevzunun esasında yine milli bağımsızlık ilkesi yatmaktadır. Öyle ki hür teşebbüsün varlığının temeli ve dayanağı olan, hür demokratik rejim tehlikede olduğu vakit, bazı faaliyetler milli bağımsızlığa yönelik olur. Bunun sonucunda ise çeşitli tehlikeler kaçınılmaz olarak beklenir. Ölkenin bütönlüğünü bozmaya ve hatta parçalamaya yönelik faaliyetler had safhaya gelmiş bulunur. Ya da hür demokratik parlamenter rejim sağlıklı bir şekilde işlemeyerek can ve mal güvenliği ölkede çapında aranan hususlar haline gelir. Netice de amaç hürriyet içinde üretim şeklinde bir slogana dönüşmektedir. Amaç hürriyet içinde üretim ise hür demokratik parlamenter rejim işlerlik kazanmalı ve bu rejim içerisinde üretim gibi bir görevi başarı ile sürdüren bir kesimin temsilcileri gerçek ve etkinliği olan yerini biran önce almalıdır.⁴³ Ayrıca gelişen ve değişen ekonomik ve sosyal şartlar karşısında bütün hür teşebbüs kuruluşlarının temeli olan hür ve demokratik rejimin sağlıklı ve devamlı ayakta tutma amacına dönük geniş tabanlı bir organizasyon içinde birleşmeleri mümkündür.⁴⁴

Bilhassa hür demokratik rejimlerin hür teşebbüse yönelik ortamı hazırladığını ve bunun sonucunda polisiye tedbirlerle ekonominin yönlendirilmeyeceğini düşünün anlayış, iktisadi istikrarın milli gelir artışı ile sağlanacağına müşterek kanaat getirmektedir. Çünkü verimlilik artışı yegâne hakiki milli gelir artışıdır. Verimlilik artışı olmadan milli gelir ancak enflasyon dolayısıyla artmış gibi gözükmektedir.⁴⁵ Bu bağlamda teknolojik yeniliğe önem yükleyen düşünce sistemi, söz konusu yeniliğin istihdam yaratma, işçinin verimliliğini artırma, maliyeti düşürme, ekonomik gelişmeyi sağlama ve memleketin dış ticaret durumu ile beynelmilel durumunu güçlendirme gibi sonuçlara yol açacağına iddia etmektedir. Tüm bu neticeler kalkınma planları içerisinde yer almaktadır. Bu plan aynı zamanda milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlarına uygun yürütölmeli ve güvenlik, kararlılık içerisinde tedbirler sıralanmalıdır. Esasen bu kararlılık ve tedbirlerin genel maksadı ekonomik nizamın da gerekliliği olan karma ekonomiye öncelenmektedir.

37 Talat Uğur, "Türkiye'nin Dış Ticareti", *Bayrak Dergisi*, Sayı 3, Ankara, 1978b, s.6-7.

38 Hami Kartay, "Ekonomimizin Mevcut Sıkıntılı ve Çözüm Yolları", *Bayrak Dergisi*, sayı 45, Ankara, 1975h, s.4.

39 Kartay, a.g.e., s.5.

40 Uğur, a.g.e., s.7.

41 İsmail Karaman, "İstihdam-Teknoloji Sorunu", *Bayrak Dergisi*, Sayı 5, Ankara, 1978c, s.15.

42 Hami Kartay, "Amaç Hürriyet İçinde Üretim İse", *Bayrak Dergisi*, Sayı 6, Ankara, 1978d, s.3.

43 Kartay, a.g.e., s.5.

44 Hami Kartay, "Esnaftan Holdinge Hür Teşebbüs El Ele", *Bayrak Dergisi*, Sayı 49, Ankara, 1975j, s.6.

45 M. Mermerci, "Polisiye Tedbirlerle Ekonomi Yönlendirilemez", *Bayrak Dergisi*, Sayı 6, Ankara, 1978d, s.12.

Karma ekonomi devletin ekonomik hayatta sadece düzenleyici ya da yönlendirici olarak değil aynı zamanda üretici olarak da katıldığı ekonomik nizamın adı olarak kabul edilmektedir.⁴⁶ Söz konusu ekonomik nizamda kamuya ait ve özel teşebbüs piyasada yan yana serbest rekabet içinde faaliyette bulunmaktadır. Aslında bu noktada karma ekonomi nizamının amacı ülkenin bütün kaynak ve imkânlarını seferber ederek kalkınmayı hızlandırmak ve Türk toplumunu yüksek bir refah seviyesine erişmesinde adil ve dengeli gelişme çizgisi seyretmesini sağlamaktır. Karma ekonomi nizamı anlayışı aynı zamanda Gökalp'in milli iktisat mefkûresinden beslenmekte en azından söz konusu ideali çağrıştırmaktadır. Çünkü Gökalp, ekonominin önemine işaret ederek Durkheim'ın korporasyonuna benzeyen dayanışmacı modeli önemsemektedir. Gökalp'e göre Türkler özgürlük ve bağımsızlığı sevdiği için, ortaklıkçı (iştirakçi ve komünist) olamazlar. Fakat eşitliği sevdiğinden bireyci de kalmazlar. Türk kültürüne en uygun olan solidarizm yani dayanışmacılıktır.⁴⁷ Özellikle Cumhuriyetten sonra Türkiye'nin iktisadi politikası üzerine çalışmalar yapıldığında liberal ve sosyalist ekonomi modelleri üzerine ihtimaller ortaya çıkmış ancak Gökalp iki görüşü de birleştirerek karma iktisat modelini geliştirmiştir. Gökalp içinde amaç milli bir ekonomik model geliştirmek suretiyle iktisadi bakımdan adil ve dayanışma temelli bir model geliştirmektir. Bayrak dergisi anlayışı da tam olarak bu nokta da ekonominin hızlı gelişmesini ve gelişmeyi engelleyici boyutların ortadan kaldırılmasını karma bir modele bağlamaktadır. Bu bağlamda hür teşebbüsün önemini sürekli dile getiren anlayış, aynı zamanda özel sektörün kullanılacak teşvik araçlarına rağmen giremediği güç gelişen ve ekonomide dar boğazlara sebep olan sanayi alanlarına devletin müteşebbis olarak girmesini gerekli görmektedir.⁴⁸

Milletlerin kalkınmasında sanayinin büyük rolüne dikkat çeken anlayış, sanayide başarının anahtarı olarak yurtlarının bütün imkânlarını seferber etmek suretiyle topyekûn bir kalkınmayı gerçekleştirmeyi görmektedir. Bu bağlamda sanayileşmek için çaba harcayan milletler, muhtaç buldukları kalkınma plan ve projelerini yaparken yurtlarının sahip olduğu bütün imkânları göz önünde tutmalıdır. Bu anlayış ile ciddi endüstrilere dayanan sağlam bir endüstri sisteminin kurulması, kurulan bu sanayi tesislerinin verimli şekilde işletilmesi ve verimliliğin devamlı olması sağlanmalıdır.⁴⁹ Bu ihtiyaçlar doğrultusunda ayrıca tedbir olarak bir takım gereklilikler sıralanmaktadır. Yurdun bütün bölgeleri bilimsel metotlarla ve titiz bir şekilde incelenerek ham madde, dış pazarlama, ulaştırma imkânları tespit edilmelidir. İşçi durumu emniyetli, devamlı ve ucuz elektrik enerjisi temini ve buna benzer ana faktörler dikkate alınarak her sanayi dalına uygun düşecek bölgeler tespit edilmelidir.⁵⁰ Neticede fertlerin ve grupların zayıf noktaları olarak dışlanan sosyal problemler ve fertte veya grup zümrelerde akislerini bulan sosyal davranış süreklileri ekonomik ve kültürel kaynaklara göre şekil almaktadır. Bu bağlamda her toplumun maddi refahını, grup ile şahıs intibakını teşkil eden normları bulunmaktadır.⁵¹

D-Diyalektik Materyalizm ve Anarşizm Eleştirisi

Dergi zihniyetinin en önemli tartışma ve tenkit alanlarından biri de kolektivist ve ateist dikta rejimine ulaşmak adına sınıf bölücülüğü ve sınıf kavgası ortamı oluşturduğunu düşündüğü diyalektik materyalizmdir. Özellikle aile ve milli bağları ortadan kaldırdığı

46 Mustafa Ernam, "Yarın Çok Geç Olacak", *Bayrak Dergisi*, Sayı 11, Ankara, 1978e, s.6.

47 Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, İnkilap Yayınevi, İstanbul, 2004, s.159.

48 Mustafa Ernam, "Yarın Çok Geç Olacak", *Bayrak Dergisi*, Sayı 11, Ankara, 1978e, s.7.

49 Mithat San, "Osmanlılardan Önceki Anadolu Türklerinin Politik ve Kültür Bakımından Önemi", *Bayrak Dergisi*, Sayı 10, Ankara, 1978f, s.13.

50 Mithat San, "Yurdun Sanayileşme Problemi", *Bayrak Dergisi*, Sayı 8, Ankara, 1978g, s.13.

51 Zeki Ömer Duru, "İçtimai Hayatın Zayıf Noktaları", *Bayrak Dergisi*, Sayı 52, Ankara, 1975f, s.8.

üzerine müşterek bir fikrin olduğu düşünce sisteminde hareket ve değişimin dış etkilerle değil iç etkilerle meydana gelen oto dinamik bir yapı anlayışına da karşı çıkmaktadır. Genel olarak diyalektik, eski Yunan da soru cevap yöntemiyle tartışarak spekülasyon sonuca ulaşmak anlamına gelen bir uygulamanın adıdır.⁵² Konuşmak tartışmak anlamına gelen dialego sözcüğünden türemiştir. Eski çağda diyalektik hasmın argümanındaki çelişkileri ortaya çıkarıp bu çelişkileri aşarak doğruya ve gerçeğe ulaşma sanatı olarak adlandırılmaktadır.⁵³ Eski Yunan filozofu Herokleitos evrende karşıtların mücadelesi üzerinde durarak oluşmanın böyle bir mücadele içerisinde gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Daha sonra Alman düşünür Hegel zihnimizdeki kavramların birbirine zıt olan anlamların çatışmasıyla yerleştiğini öne sürmektedir. Hegel diyalektiği bilincin bir eylem formu olarak, daha açık ifadeyle gündelik hayata ilişkin deneyimlerin felsefi bir bilgiye dönüştüğü bir yapı olarak tanımlamaktadır. Öznel tin, nesnel tin ve oradan da tinsel tine ulaşan bir süreç olarak tasvir etmektedir. Aynı zamanda bu diyalektik süreç Hegel'e göre toplumsal gelişmeye de uygulanmalıdır. Kendi ihtiyaçlarını her zaman ön plana çıkaran birey, genel olanın iyiliği ve refahını ikinci plana atmaktadır. Bu bağlamda Hegel'e göre tin ilk olarak kendisini ailede, daha sonra toplumda ve en sonunda devlette nesneleştirilmektedir.

Hegelin bu anlayışı Marx tarafından alınıp ters yüz edilmekte, bir anlamda Hegel'in diyalektik anlayışı baş aşağı edilmektedir. Bir anlamda metafiziğin tam karşısında olan kavram doğayı, birbirinden kopuk, birbirinden tecrit edilmiş ve birbirinden bağımsız şeylerin, görüngülerin tesadüfi bir yığını olarak değil, fakat birbirine organik olarak bağlı, birbirine bağımlı ve birbirini koşullandıran şeylerin, görüngülerin birbirine bağlı yekpare bütünü olarak görür. 'Metafiziğin tersine diyalektik, doğayı, sükûn ve hareketsizlik durumu olarak, durgunluk ve değişmezlik durumu olarak değil, her an herhangi bir şeyin ortaya çıkıp geliştiği ve herhangi bir şeyin çözüldüğü ve sönüp gittiği sürekli hareket ve değişme, sürekli yenilenme ve gelişme durumu olarak görür'.⁵⁴ Dergi anlayışı da tam olarak felsefedeki materyalizmin karşıt ekolleri ve görüşleri yasaklayacak bir rejim özelemine yönelmediğini iddia ederek komünizmin felsefedeki materyalizmi, felsefe dışına çıkararak diyalektik ile birleştirdiğini ve ateist dikta rejimi prensibi haline getirdiğini düşünmektedir. Çünkü onlara göre komünizmdeki materyalizme göre kâinat sadece maddeden ibarettir, Allah mevcut değildir ve insanlar maddeye sahip olanlarla olmayanlar halinde iki sınıftan ibarettir.⁵⁵ Bu bağlamda tanrının varlığının inkârı, insanın kendisini fazla yüceltmesine, tabiatı kopmasına ve hakikat duygusuna sahip olmamasına bağlanmıştır.⁵⁶ Netice de dergi zihniyetine göre komünizmdeki materyalizm maddi kavgayı mecburi kılan bir telkindir.

Maddi bir bütün olarak algılanan diyalektik materyalizme göre kâinat zıtlıkların çatışma halidir. Bu bağlamda en büyük eleştiri diyalektik materyalizmin insanı anne babasının değil maddi kâinat bütünlüğünün malı ve mahsulü haline getirmesidir. Ya da diyalektik materyalizmden rahatsızlık duyulmasının daha derin sebebi, insanın mensubu olduğu millete değil maddi dünyaya, maddi dünyadaki mücadeleye ait olması anlayışdır. En net ifade ile Bayrak dergisinin telkini, komünizmin materyalizmle diyalektiği birleştirmesi sonucunda aile ve milli bağları koparmasına neden olmasıdır. Diğer bir eleştirisi ise, sosyalizm ve komünizme uygun bulunabilecek tedrici değişmelere evrim, ama bir ayaklanma bir darbe ile temin olunacak sıçrama halindeki kesin değişmelere

52 Refik Korkud, "Komünizm Tarihi Materyalizm Silahı", *Bayrak Dergisi*, sayı 766, Ankara, 1977a, s.8.

53 Josef Stalin, *Diyalektik ve Tarihi Materyalizm*, İnter Yayınları, İstanbul, 1992, s.8-9.

54 Stalin, a.g.e., s.8-9.

55 Refik Korkud, "Komünizm Tarihi Materyalizm Silahı", *Bayrak Dergisi*, sayı 766, Ankara, 1977a, s.9.

56 Mehmet Kaplan, "Tanrının ve İnsanın Gücü", *Bayrak Dergisi*, Sayı749, Ankara, 1976e, s.6.

devrim adının verilmesidir. Çünkü sosyalizm, bir memlekette onu uygulayacak siyasi liderlerin ve çevresinin amaçlarına göre yerleşen bir sistem olarak kabul edilmektedir.⁵⁷ Tüm bu eleştirilerin karşısında dergi anlayışına göre izlenecek yol ve kullanacak yöntem bellidir. Ülke içerisinde komünizme karşı devleti, yurt ve ulus bütünlüğünü ve hürriyetleri korumak milliyetçilik görevidir. Ama yalnızlığı tercih eden bir milliyetçilik görevi değildir. Milliyetçiliğin karşı koyma gücü dünya çapındaki karşı koyma gücü ile birleştirilmelidir.⁵⁸ Ayrıca anlayışa göre komünizm, ırk ve din kategorilerinin tamamını özgürlükten yoksun bırakan bir sistem olduğuna göre komünizm karşısında bütün kategoriler topyekûn karşı koyma gücü olarak bütünleşmek zorundadır. Bu bağlamda vatansever Türk gençliğinin uluslararası komünist teşekküllerin çalışma tarzlarını ve kullandığı maskeyi iyi anlamaları hususunda uyarıyı önemli bulmaktadır. Ülke içerisinde kargaşanın yeni ve en önemli boyutlarından biri de söz konusu dergi anlayışına göre anarşizmdir. Bu kargaşa ortamına sebep olanlar ise, devlet kurumları ve güçleri arasında uyum ve güç birliğini sağlayamayan Anayasa düzeni; her zaman halka yukardan bakan halkı küçük çıkarları için ezmiş ve sömürmüş, halkla devlet arasında ki sevgi bağlarını yok etmiş ve yozlaştırmış olan bürokrasidir. Ayrıca batı düzeninin kötü bir taklidi olarak anılan partilik düzeni de bunlar arasında sayılmaktadır.⁵⁹ Anayasa düzeni, bürokrasi ve partilik içerisinde dergi anlayışının en çok üzerinde durduğu bürokrasi kavramıdır.

Bürokrasinin milli hedefleri yozlaştırarak saptırdığını düşünen anlayışa göre kargaşa ortamı da beraberinde oluşmaktadır. Bürokrasi, halktan kopuk ve halka ters düşen üretkenlikten uzak yiyici ve sömürücü, karıştırıcı ve yıkıcı bir görünüm içerisindedir. Ayrıca büyüyen ve yığın haline gelmiş kadrolar ekonomiye ve bütçeye taşınması mümkün olmayan yükler daha doğrusu kamburlar yüklemektedir. Bu düşünce biçimi kapitalizmle uyumlu halinde olan ancak demokrasi ile düşünüldüğünde birtakım sıkıntılara yol açan Weberyen bürokrasi kavramına göndermede bulunmaktadır. Çünkü Weber'e göre bürokrasi bireyi zamanla ciddi bir işbölümüne ve toplumsal hayatın tüm bölümlerinin gittikçe rasyonelleştirdiği bir demir kafese hapsedmektedir.⁶⁰ Yani süreç profesyonel politikacıların egemen olduğu lidersiz bir demokrasiye doğru ilerlemektedir.⁶¹ Dergi düşünce biçiminin tam olarak tenkit ettiği nokta da burasıdır. Hasta ve hedeflerinden sapmış bürokrasinin üzerine tam bir bilinç ve yüreklilikle gidilmeden hiçbir sorunun istenilen biçimde çözümlenemeyeceğini düşünmektedir.⁶² Bu durumda alınması gereken tedbirler bellidir: toplumu felakete doğru sürükleyen kargaşanın kaynaklandığı partilik, bürokrasi ve anayasa denetim altına alınmalıdır. Devlet hayat ve idaresinde milli köken ve düşüncelere inmelidir. Ayrıca insan hak ve hürriyetlerinden fedakârlık etmeden ve ödün vermeden politik tutkuları önlemelidir. Bu bağlamda en önemli kargaşalardan biri olarak anarşizmi tarihi şartlar ne olursa olsun devletin ortadan kaldırılmasını savunan ideoloji ve doktrin olarak açıklayan dergi anlayışı, anarşinin amacının her şartta devleti ortadan kaldırmak olduğunu savunmaktadır. Anlayışa göre anarşinin hâkim olduğu yerde devlet yoktur, devletin bulunmadığı yerde de her çeşit iktisadi faaliyetin güven ve istikrar içinde bulunması da söz konusu değildir. Anarşi ülke ve millet bütünlüğünü tehdit eden

57 Şükrü Er, "Tıp ve Sosyalizm", *Bayrak Dergisi*, sayı 756, Ankara, 1977d, s.12.

58 Refik Korkud, "Komünizm Tarihi Materyalizm Silahı", *Bayrak Dergisi*, sayı 766, Ankara, 1977a,

59 Sait Tahsin Tekeli, "Benzine İspirto Katmanın Teknik ve Ekonomik Sebepleri", *Bayrak Dergisi*, Sayı 10, Ankara, 1978f, s.13.

60 Alan Swingewood, *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, (Çev. Osman Akınhay), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998, s.224.

61 Anthony Giddens, *Max Weber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji*, (Çev. Ahmet Çiğdem), Vadi Yayınları, Ankara, 1999, s.48.

62 Tekeli, a.g.e., s.13.

önemli bir problem olarak algılanmaktadır.⁶³ Ve bu problemin kaynağında Marksizm ve Leninizm aranmaktadır. Devleti ve otoriteyi yıkmayı hedef alan, ferdiyetçi anlayıştan beslenen anarşizm yanlılarının kendilerini de söz konusu iki kavram ile tanıttığı tasavvur edilmektedir.⁶⁴

E-Milli Ruh ve Milli Bilinç

Bayrak dergisi, millet olarak birlik ve beraberlik içerisinde olmayı, ülke yararına dayanışma halinde bulunmayı en büyük hedefleri arasına yerleştirirken gayri ihtiyari bir takım hususların altını çizmekte fayda görmektedir. Özellikle milletin fertleri olarak, aidiyet duyulan topluma karşı minnet duyulması haricinde birtakım görevleri de yerine getirmenin icap ettiğini düşünmektedir. Görev olarak adlandırılan gayret, milli birlik ve beraberliğin kurulması adına ön şart kabul edilmektedir. Bu şartları oluşturacak birtakım hususlar ve bu hususlara gerekli ehemmiyet özellikle ayrıntılı bir şekilde sıralanmaktadır. Bunların başında bayrağa saygı gelmektedir. Şer kuvvetlerin melanetinden kurtulmanın en önemli yollarından biri bayrağa saygı duymak olarak açıklanmış ve bayrağa saygı ihtiyacı duyulmasının bile ciddi sıkıntılarının olduğu bir süreci hatırlattığı dile getirilmiştir.⁶⁵ Diğer bir husus milli şuurun varlığına ve milli birlik ve beraberliğin idrakine varabilmek için ümidin kaybedilmemesi ve iyimserlik içerisinde olunma zarurietidir. Nikbin olarak adlandırılan iyimserlik durumu Türk tarihinin en önemli niteliklerinden biri olarak kabul edilmekte ve bunun Türk milli geleneği içerisinde bir şafak gibi doğduğu hissedilmektedir. Bu şafak milli şuur olarak tasvir edilmektedir. Bu bağlamda Göçgün'a göre Türk istiklal ve Cumhuriyeti'ne kasteden her türlü iç ve dış düşmanlara karşı mücadelenin en önemli banisi vatanperver ve milliyetçilerdir.⁶⁶ Türk milletinin bütün fertlerini kaderde kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde milli şuur ve ülküler etrafında toplayan, milli birlik ruhu içinde daima yüceltilmesini amaç bilen Türk milliyetçiliği ilham kaynağı kabul edilmiştir.⁶⁷

Milli bilinç ve ruhun oluşması noktasında en önemli ilkenin milliyetçilik olduğu önemli çıkış noktası olarak kabul edilmektedir. Bu aşamada milliyetçilik ilkesini besleyen milli ruh doğrultusunda bu ideolojiyi ve ülküyü dağıtmaya çalışan kuramların hiçbir şekilde bulunmadığı iddia edilmektedir. Çünkü tarihi olaylar ve gözlemler tüm insanlar ve uluslararası milliyetçiliğin egemen olduğunu göstermiştir.⁶⁸ Bu tarz bir ülkünün hamaseti ile ilgili kaygıya düşenlerin netice olarak milliyet düşmanlığına sebebiyet verdiklerini düşünmektedirler. Milliyetin, milletten millete değişen bir tarifi kendi milli çıkarlarına dayanan manası bulunmaktadır.⁶⁹ Türk milleti de kendi tarifi ile Anadolu'da bin yıllık bir tarihe sahip, bağımsız yaşadığı topraklar üzerinde bir ümran yaratmış bir güç olarak kendi içerisinde birtakım milliyet düşmanlığına şahit olmaktadır.⁷⁰ Bu düşmanlarla mücadele etmenin yolu da milliyetin ruhu olarak dini kabul etmek olarak gösterilmektedir. Bu minvalde milliyet ile din birbiriyle çatışan değil birbirini tamamlayan kurumlar olarak kabul edilmektedir. Neticede milliyet içerisinde düşmanlık odakları oluşturanlar bu inanca göre ilk olarak din gibi milleti oluşturan değerlere saldırmaktadır. Özellikle dini değerler ile milleti bir arada düşünen aydın ve yönetici kesimin gericilik, çağdışı ya da ilerlemeyi

63 Mustafa Ernam, Yarın Çok Geç Olacak", *Bayrak Dergisi*, Sayı 11, Ankara, 1978e, s.6.

64 Zeki Ömer Duru, "Gelenek ve Gelenekçilik Hakkında", *Bayrak Dergisi*, sayı 752, Ankara, 1976f, s.8.

65 Önder Göçgün, "Milli Şuur ve İyimserlik", *Bayrak Dergisi*, Sayı 6, Ankara, 1978d, s.2.

66 Göçgün, a.g.e., s.17.

67 Oğuz Selimoğlu, "Koalisyon Hükümeti", *Bayrak Dergisi*, Sayı 46, Ankara, 1975i, s.17-18.

68 İsa Kayacan, "Basına Dair", *Bayrak Dergisi*, Sayı 5, Ankara, 1978c, s.22.

69 Rıdvan Çongur, "Milliyet Düşmanlığı", *Bayrak Dergisi*, Sayı 10, Ankara, 1978f, s.14-15.

70 Çongur, a.g.e., s.15.

durduran kitle olarak değerlendirilmesi düşmanlık yapanların en büyük kozu olarak değerlendirilmektedir.⁷¹ Bu bağlamda önerilen yol açıktır. Bir takım mantık oyunları ile boş yere oyalanmak yerine Türk nesillerini milli vicdan birliğine kavuşturmak için şahsi ihtirasları bir yana bırakarak hedefe doğru ilim yolunu tutmaktan başka çare yoktur. Bu ifade ile de anlaşıldığı üzere dergi anlayışı Aydınlanma dönemi sonrasında sıkça tartışılan ilerleme kavramı üzerinde tarafını belli etmektedir. Çünkü aydınlanma ilerlemesi insanlığın ilerlemesidir. Bir anlamda tarihin ilerlemesidir. Tarihsel akış içerisinde aklın ve dolaylı olarak insanlığın ilerlemesidir.⁷² Ancak yine Aydınlanma döneminde 18. Yüzyıl akıl ve birey merkezli kavramlarına duyulan şüphe ve eleştiri egemen ideolojik noktanın muhafazakâr bir çizgiye çekilmesine neden olmuştur. Ve dönemin genel entelektüel havası düzen içerisinde ilerleme olarak belirlenmiş, değişme önemli bir itici güç haline gelmiştir. Bu aşamada temelini dinin oluşturduğu düzen üzerine düşünen muhafazakârlık, özgürlük ve düzen sorunları üzerine farklı bir bakış açısı geliştirmiştir. Özellikle toplum düzenini bozacak her türlü şeyden kaçınmak gerektiğini düşünen muhafazakârlık istikrarlı, köklü ve hiyerarşik bir toplumun havarileri olarak muhafazakârları, insanı toplumsal bağamlarından ayırma eğilimi gösteren bütün bireycilik biçimlerinin düşmanı olarak göstermiştir.⁷³ Düzen içerisinde değişme mottosu ile var olan bu süreç ve anlayış Bayrak dergisinde yer alan ve manevi ayrıklara sebep olacak her türlü ayrıntıda da işlenmektedir. Özellikle derginin milliyetimizin ruhu din sloganı ve bu bağlamda ilerleme anlayışı bu düşünce biçimini en net şekilde ortaya çıkarmaktadır.

Milletlerin ve millet olma vasfını kazanamamış her insan topluluğunun kendine has davranış ve yaşayış şekli ve hayat felsefesine olan inancı ile milli ruhun benzerliği tespiti imkânsız olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda Türk milletinin çeşitli değerler ile kendine has bir yapı ile mevcut olduğunu düşünerek bunun ispatı olarak yüzyılların kazandırdığı büyük tecrübelerin mahsulü dile getirilmektedir.⁷⁴ Çünkü milli ruh ulvi unsurların birleşmesinden ortaya çıkmıştır. Bu nedenle din, bayrak, gelenek, görenek, heyecan, sanat, insan sevgisi, çalışkanlık, doğruluk gibi maddi ve manevi değerler bulunmaktadır. Ayrıca milli ruh, vatanın ve milletin bekasının teminatı olarak algılanmaktadır. Bunun neticesinde milli ruh, bütün imkânları ile yükselme gayret ve heyecanı içerisinde olan bir taraftan da her türlü iç ve dış düşmanlara karşı varlığını devam ettiren milletin özü olarak değerlendirilmektedir.⁷⁵

F-Medeni Türk Milliyetçiliği ve Milliyet-Din Birliği

Türk milliyetçiliği, Cumhuriyet ve demokrasinin karşılaştığı birtakım bunalım ve çeşitli ideolojilerin karşısında müşterek vasıf haline gelen bir ideoloji olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda dikta ideolojilerin tehditlerini iflasa yöneltmek bir güç, devlet ve milletçe muhtaç kabul edilmesi gereken bir icap olarak açıklanmaktadır.⁷⁶ Dolayısıyla Bayrak dergisi Türk milliyetçiliğinin yeterince ve gerektiği ölçüde izahını önemli bulmakta ve bu açıklamaların çeşitli bunalım ve kaosları ortadan kaldıracığını düşünmektedir. Türk milliyetçiliği gerçek ve medeni bir ideoloji olarak aynı zamanda isabetli bir muhteva olarak kabul görmektedir. Bu içerik devlet ve milletçe her zamandan daha fazla ihtiyaç duyulan bir ülkü olarak da anlam kazanmaktadır. Ancak dergi zihniyetine göre Türk milliyetçiliği milli

71 Çongur, a.g.e., s.15-17.

72 Levent Ünsaldı ve Ercan Geçgin, *Sosyoloji Tarihi, Dünyada ve Türkiye’de*, Heretik Yayıncılık, İstanbul, 2014, s.40.

73 Robert Nispert, *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Verso Yayıncılık, Ankara, 1990, s.104.

74 Göçgün, a.g.e., s.16.

75 Göçgün, a.g.e., s.17.

76 Refik Korkud, “Komünizm Tarihi Materyalizm Silahı”, *Bayrak Dergisi*, sayı 766, 1977a, s.9.

ihitiyaçlar süresince milliyetçiliği toptan reddeden ideolojilerin saldırısına uğramaktadır. Bu süreç ise Türk milliyetçiliğinin milleti kucaklama vasfına zarar vermekten öteye geçmemektedir. Gerçek ve medeni olarak kabul edilen özeldede Türk milliyetçiliği, milleti kucaklama vasfına sahipken, antidemokratik milliyetçilikler Türk milliyetçiliğinin gerçek kimliğine zarar vermektedir.⁷⁷ Bu kimlik Türk toplumu içerisinde en kuvvetli şuur olarak daima muhafaza edilmiş ve devlet mefhumu, milliyet mefhumu ile birlikte yürümüştür. Çünkü Türk milliyetçiliği gerçek bir anavatan anlayışı ile bütünleşmektedir.⁷⁸ Aynı zamanda Türk milliyetçiliği hürriyet ve demokrasi rejimi içerisinde fikir hürriyeti zemini üzerinde yükselmektedir. Bu demokrasinin kökeninde de disiplin ve otorite, yüksek makamlarda nimet değil hizmet esasü bulunmaktadır.⁷⁹ Bu bağlamda fikir hürriyeti, farklı fikirleri seçme hürriyeti ve tartışma hürriyeti ile birlikte yürümektedir. O halde önerilen Türk milliyetçiliği, farklı fikirler seçen ve birbirleri ile tartışan vatandaşlar tarafından meydana gelmelidir.

Türk milliyetçiliği fikir hürriyeti zemini üzerinde yükselen demokratik devlet yapısına bağlı bulunmak ve bu yapıyı dinamik ve meşru görev ile korumak niyetindedir.⁸⁰ Bu açıdan Türk milliyetçiliği aynı zamanda milli devlet fikrine ulaşmış ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur.⁸¹ Bu aşamadan sonra devlete ve devletin demokratik yapısına bağlılık görevi Türk milliyetçiliğini diktatörlük ideolojilerini kesinlikle reddetmek durumuna getirmiştir.⁸² Devletin demokratik yapısını devamlı olarak korumak en önemli görev olarak kabul edilmiştir. Türk milliyetçiliğinin gelişip büyümesinde katkısı olan farklı fikir ve tartışmalar, vatanın ve milletin varlığını, vatan ve millet bütünlüğünü koruma görevine sıra gelince milli beraberlik halinde hareket etmesi gerektiğinin farkında olacaktır. Bu aşamada Türk milliyetçiliğinin tavrı açıkça belirtilmektedir. Bölgecilik, çoğunluk ırkçılığı, azınlık ırkçılığı, mezhep kışkırtıcılığı ya da din bölücülüğü biçimindeki eylem ve fikirleri kesinlikle reddetmek zorundadır.⁸³ Türk milliyetçiliğini vatani milleti sevmek devlete bağlı olmak biçimindeki tariflerle tanıtmaya çalışmak bu tariflerle yetinmek aynı zamanda isabetli muhteva olarak kabul edilen durum ile bağdaşmamaktadır. Bu milliyetçilik hürriyet ve demokrasi alanında çeşitli fikirlere sahip olmak ve tartışmak hürriyeti açısından vatan, millet ve devleti sevmeyi gerektiren bir anlayış olarak kabul edilmektedir. Bu durumuyla Türk milliyetçiliği demokrasi milliyetçiliğini temsil etmektedir.⁸⁴

Bayrak dergisinin gerçek ve medeni Türk milliyetçiliği olarak adlandırdığı muhteva somut bir şekilde açığa çıkmaktadır. Bu demokrasi milliyetçiliğidir. Çünkü özellikle ön plana çıkarılan kavram gerektiği ana kadar fikir hürriyetidir. İşte bu aşamada Türk milliyetçiliği fikir hürriyetinin unsurları açısından da dikta ideolojilerine ait fikirlere demokratik devlet işleyişinde yer vermemek durumundadır. Çünkü fikir hürriyetinde kastedilen şey fikir seçme hürriyeti ve fikir değiştirme hürriyetidir. Dikta ideolojilerinden anlaşılın şey ise kendi rejimlerini kurdukları anda, bu iki ana unsuru çabucak ortadan kaldırma yönelimli anlayışlar olmasıdır.

Dergi kadrosunun ortak bir kanı olarak Türk düşünce sistemine sunduğu konulardan biri de din ve milliyet ilişkisidir. Özellikle milliyet ve dinin bir olduğunu düşünen kadroya göre bir insan da beden ile ruhu ayırmanın imkânsızlığına benzer şekilde din ve soy ilişkisi

77 Korkud, a.g.e., s.9-10.

78 Remzi Oğuz Arık, *Türk Milliyetçiliği*, (2. Baskı), Dergah Yayınları İstanbul, 1992, s.173.

79 Tahsin Ünal, "Politika ve Demokrasi", *Bayrak Dergisi*, sayı 74, Ankara, 1976g, s.15.

80 Korkud, a.g.e., s.9-10.

81 Yusuf Sarınay, *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*, Ankara, 1990, s.47.

82 Korkud, a.g.e., s.9.

83 Korkud, a.g.e., s.9.

84 Korkud, a.g.e., s.10.

ele alınmaktadır. Din ve milliyet birdir. Aynı düşünce biçimine göre milliyetçi olarak kendini kabul edenler benzer şekilde dindar olduklarını da kabul etmek zorundadırlar. Milliyetçiler için din, kitap, Allah ve peygamber inkâr edilmeyen ve değer olarak kabul edilmesi gereken unsurlardır.⁸⁵ Söz konusu kadro anlayışı Türklerin bilinç, gelenek, örf ve adetlerinin yani Türkleri Türk yapan unsurların devamlılığına en önemli katkının İslamiyet'i kabul etmeleri sonucu ulaştığını iddia etmektedir. İslamiyet'i kabul eden Türk kavimlerinin Türklüklerini ve milli hasletlerini koruduklarını düşünen inanç biçimi, aynı zamanda başka dinin etkisi altına giren Türk kavimlerinin eriyip gittiklerini düşünmektedir. Bu aşama Ziya Gökalp'in kültür yerine hars kavramını kullanmasının en önemli amaçlarından biri de açığa çıkmaktadır. Gelenek, yerlilik ve medeniyet ilişkisi bakımından dergi kadrosunun rehber olarak takdim ettikleri Gökalp'in hars ve medeniyet ilişkisi yine dergi zihniyeti açısından önem kazanmaktadır. Çünkü Gökalp kültür yerine hars kavramını kullanırken kültürün içinde yer alan dini ve manevi değerlerin de ön plana çıkması gerektiğini düşünmüş ve bu kavramı tercih etmiştir. Aynı şekilde Mümtaz Turhan da kültürün manevi temelinde dikkat çekerek bir halkın kültürü, onu başka topluluklardan ayıran, kendisine has davranış tarz ve şekillerinden ve bunların temelinde bulunan tanzim edici inançlar, kıymetler, normlar ve kaziyelerden teşekkül eder ifadesini kullanmıştır.⁸⁶

Gökalp harsı belirleyen ve mevcudiyet kazanmasına neden olan kavramlardan bahsederken ülkü ve değerlerden bahsediyor. Ülküyü belirleyen toplumsal beklenti ve amaçlarken değeri belirleyen ise toplumun inançları olmaktadır. Bu bağlamda kültür genel anlamda millidir ve kendine has bir kültüre sahip olan topluluklarda millet olarak ortaya çıkmaktadır. Milliyeti oluşturan o halde bu söz konusu birlikteliktir. Yani millet olma ve hars arasında ciddi ve sıkı bir ilişki vardır. Dini inanış tarzları, toplumun inanışları ve değerleri hatta ülkü olarak ifade edilen beklentiler harsı ya da kültürü oluşturuyorsa kültür ve milliyet ilişkisinde, bir millete sahip olmanın kültürel bir kimliği ifade etmesi gerçeği ortaya çıkmaktadır. Netice de milli karakter meselesi olarak vücut bulmaktadır. Gökalp bu bağlamda tarihsel süreç içerisinde Batılılaşmak, Osmanlı birliğini kurmak ya da İslam birliği kurmak isteyenlerin yani milleti üç parçaya bölmenin yanlış olduğunu düşünerek İslamlaşmak, muasırlaşmak ve Türkleşmek analizini ortaya atmıştır. Harsta milliyetçiliği siyasette halkçılığı kabul etmiş ve Türk milleti, İslam ümmeti, Garp medeniyeti düsturunu çizmiştir.⁸⁷ Dergi kadrosunun en önemli çıkış noktası da burasıdır. Çünkü onlara göre din ve milliyetin aynı olduğunu düşünen milliyetçiler Türk milli devletinin yani Cumhuriyetin kurulmasında en önemli paya sahip olmuştur. Ancak kadroya göre cumhuriyetin ilanından sonra da milliyet ve dinin ayrı iki unsur olduğunu düşünen dinciler varlığını korumuş, milleti bölen eski fikirler yeniden üretilmiştir. Onlara göre milliyeti inkâr edip sadece dine sarılarak hakikate ulaşmak mümkün değildir. Din insan içindir. İnsansız din tasavvur edilemez. Önce insan (Âdem) yaratılmış daha sonra din ona öğretilmiştir. Öyleyse önce insan (toplum) milliyet sonra din (bilgi)dir.⁸⁸ Din insanlara dünyada nasıl hareket etmeleri gerektiğini de göstermekle beraber, mahiyeti itibarı ile dünyayı ve insanları da aşma gücüne sahiptir.⁸⁹

Sonuç ve Değerlendirme

Bayrak dergisine göre dünya üzerinde mevcut toplumlar arasında haysiyet sahibi olma, güvenilir bir yer edinme ve sayılır olabileme kabiliyeti ancak millet olabilmekle

85 Tahsin Ünal, "Milliyet ve Din Birdir", *Bayrak Dergisi*, Sayı 50, Ankara, 1975c, s.25.

86 Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*, Çamlıca Yayınları, Ankara, 1983.

87 Alptekin Erdoğan, Ziya Gökalp'in Atatürk İnkılaplarındaki Rolü", *Bayrak Dergisi*, Sayı 53, Ankara, 1975I, s.25.

88 Ünal, a.g.e., s.29.

89 Mehmet Kaplan, "Din ve Politika", *Bayrak Dergisi*, sayı 758, Ankara, 1977f, s.8.

edinilmektedir. Milli birlik ve beraberliğin sağlanması, ulus devlet sınırlarının güvence altına alınması millet fertlerinin sıkı sıkıya birbirine bağlanması ve eğitimden ekonomiye üzerine düşen görevleri yerine getirmesine bağlıdır. Bu bağlamda çeşitli gayelerin sıralanması ve yerine getirilmesi başta millet olma vasıflarına sahip olmayı gerektirmektedir. En başta izlenmesi gereken yol vatan olmanın şuuruyla sahip olmakla başlamaktadır. Vatan olmadan milletin olmayacağı tam anlamıyla millet olmadan vatanın elde tutulup korunamayacağı inancı ile milli ruh ve bilincin sağlanması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Dergi, 1980 öncesi ulus devlet anlayışının milliyetçilik ve medeniyetçilik anlayışı doğrultusunda çeşitli ön adımlara ihtiyaç duyduğunu dile getirmektedir. Çünkü onlara göre milli ruh tarihi eser ve şahsiyetlerde tecelli ettiğinden dolayı onlara karşı saygı duymayı önemli kılmaktadır. Bu düşünce biçimi milliyetçiliği teknik medeniyetçilikle bağdaştırarak gerici ve tutuculuktan uzak tutmaktadır. Dolayısıyla milliyetçilik bir millet biçiminde yaşama iradesi olarak tecelli etmektedir. Özellikle gelenek ve kültürün mutlak bir değer taşımadığı inancı ile fertler gibi milletlerin de içinde yaşadıkları sosyal, ekonomik ve kültürel şartlara uymak mecburiyeti daima hatırlatılmaktadır. Ancak özellikle bu aşamada tarih ve gelenek arasında keskin bir ayırım yapılarak her ikisinin milliyetçilik bağlamında öneminden bahsedilmektedir. Bu bağlamda tarihin en önemli özelliği dinamik olması ve sürekli değişmesidir. Tarihin her an ölüm fakat her an yeni bir durum, mesele ve duygu yaratmasıdır. Ancak gelenek tamamen farklıdır. Değişen zaman içerisinde yüzen bir gemi gibi şeklini muhafaza etmektedir. Geleneğin en önemli özelliği kendi yapısını muhafaza etmesidir. Bu açıdan tarih bir anlamda fani, gelenek ise kalıcı ve ebedidir. Derginin gelenek ve tarih ilişkisi bağlamında önermesi de geleneğin reddedilerek tarihin akışına uymak, milli şahsiyetin yitirilmesine neden olacağı gerçek üzerinedir. Yani sadece geleneklere bağlı kalarak tarihin değişen şartları göz ardı edilirse milli ruh ve bilincin önemini kaybedeceği önermesidir. Netice de dergi anlayışına göre gelenek, kültürel veraset unsurlarının süreklilik arz eden temaslar yoluyla nesilden nesile geçişidir. İnsanı insan yapan özelliklerden biridir. Toplumda değerler ve müesseselerin en ağır değişen ve eski toplum değerlerini yenilere bağlamaya yarayan sosyal mirastır. Gelenek insanı tarihi olan bir varlık haline getirir. Ancak dergi anlayışının ilgilendiği en önemli husus geleneğin eskiden gelen milli alışkanlık hüviyetine sahip olmasıdır. Yani nasıl ki fertlerin şuurlarında yerleşen alışkanlıkları varsa, toplum yapısının da yerleşen ve kültüre renk katan davranış tarzları bulunmaktadır. Bu bağlamda gelenek milli yaşayışın icaplarına uydukları birleştirici varlığını devam ettirmektedir. Geleneğin devam etmesi ancak milli, eğitici değerlerin kurallarına bağlıdır. Gelenek açıkçası yaratma ve ilerleme ile doğrudan bağlantılıdır. Kuraldan bağımsızdır. Dergi, tam anlamıyla Ziya Gökalp'in gelenek anlayışı ve tasviri ile beslenmektedir. Çünkü Gökalp'e göre kural, ister alışkanlık, isterse taklit biçiminde olsun, yaratıcılık ve gelişmeden yoksundur. Çünkü aralıklı taklitler, hem hepsi birden bir arada olamazlar hem de geçmişleri yoktur. Her biri bağımsız ve mutlak bir âlem olan kurallar, oturdukları yerlerde oldukları gibi kalırlar; bir gelecek de oluşturamazlar. Gelenek ise yaratma ve ilerleme demektir. Çünkü gelenek, çeşitli zamanları birbirine kaynaştırmış bir geçmişe, arkadan hareket ettirici bir güç gibi ileriye doğru iten tarihî bir akıma sahiptir ki, sürekli yeni gelişmeler, yeni yönelmeler meydana getirebilir. Gelenek, kendi başına eser verici ve yaratıcı olmakla beraber, ona aşılana yabancı yenilikler de damarlarındaki hayat suyundan güç alarak canlanır ve basit taklitte olduğu gibi çürüyüp gitmez. Doğal olarak gelenek, alışkanlık ve taklitlerden yoksun bağlantı, ahenk ve milliliği gerektirmektedir.

Bayrak dergisi, gelenek, milli anlayış ve yerli bir zihniyet oluşumunun önemine dikkat çekerken aynı zamanda hür demokratik düzen ve hür inanıştan oluşan bir toplum tipi tasavvur eder. Bunu da özellikle materyalist ya da komünist bir toplum anlayışından

uzak bir sistem ile çözmeye çalışır. Çünkü komünizm dergi anlayışına göre, Türkiye'yi ele geçirmek ve hürriyetleri yoksun bırakmak adına faaliyetler yürütmektedir. Onlara göre mesele, devlet ve hükümetin kendisini komünizme karşı koruması meselesidir. Bu yüzden fertler, hem kişisel hürriyetlerini komünizme karşı korumalı hem de devlet ve hükümeti komünizme karşı tedbirlere yöneltmek zorundadır. Ayrıca dergi, komünizmin tarihi materyalizm ve diyalektik materyalizm esaslarına göre tahrik, örgütlenme ve eylem içerisinde olduğunu iddia etmektedir. Materyalizm bir ölçüde kâinatı madde kabul eden monist bir görüş olarak tasvir edilmektedir. Neticede de komünizmi materyalist bir dikte rejimi kurmakla itham etmektedir. Bir anlamda materyalizm din ve vicdan hürriyeti açısından Allah'a bağlılık özgürlüğünü reddeden bir yandan da ateist diktatörlük rejimini savunan bir anlayış olarak kabul etmektedir. Bayrak dergisi komünizmin tarihi materyalizmi tarihsel özdeşçilik olarak kabul ettiğini düşünerek tarihi materyalizmle ilgili problemleri olduğunu açıkça dile getirmektedir. Ayrıca komünizmin ele aldığı şekli ile alt yapı ve üst yapı ilişkisi de dergi zihniyeti açısından sakıncalı bulunmaktadır.

Çünkü komünizme göre üretim araçlarına sahip olanlarla olmayanlar arasında sürekli bir mücadele hali olduğu dile getirilmektedir. Tarih maddi açıdan ekonomik bir sınıf savaşı tarihi kabul edilmektedir. Bunun neticesinde aynı anlayışa göre toplumun alt ve üst olmak üzere iki yapısı vardır. Üst yapı alt yapı tarafından meydana getirilmektedir. Ayrıca söz konusu ideoloji toplumların dört aşamadan geçtiğini iddia ederek son aşamada da komünizme doğru bir yapı ve sistem değişikliği yaşandığını kabul etmektedir. Bayrak dergisi anlayışı komünizmin sosyalist topluma intikal etme olayını ezilenleri, sömürülenleri ve işçileri üretim araçlarına sahip kılma devrimciliği olarak, emekçileri kurtarma devrimciliği olarak takdim edildiği noktasında eleştiri sunmaktadır. Tarihi materyalizm sınıf savaşının gerekli olduğunu ve bunun varlığının da *artık değer* ile ispatlanacağını iddia etmektedir. Dergi zihniyeti, komünizmin üretilen malın işçinin emeği ile meydana geldiğini kabul ettiğini ve emeğin ortadan kaybolduğunu dile getirdiğini kabul etmektedir. Tam olarak dergi anlayışı bu aşamada özel teşebbüs sahibinin hırsız olarak gösterildiği ve özel sektörün ortadan kalkacağı bir düzenin yaratılmak istendiği hususta eleştirmektedir. Bayrak dergisine göre komünizm egemen güçlerin ezilenleri, sömürülenleri ezmeye ve sömürmeye devam edebilmek içinde din ve Allah'ı ahyon olarak kullanmaya telkin etmektedir. Bu noktada asıl eleştiri de tarihi materyalizmin milli bütünlüğü sınıf savaşı yoluyla parçalamak, hürriyet ve demokrasiyi egemen güçlere karşı savaş yoluyla çökertmek çabasında olduğu iddiası ile yapılmaktadır.

Dolayısıyla toplumsal yapı içerisinde hür teşebbüs gibi bir problem alanı daha doğrusu hür teşebbüsü ortadan kaldırmaya yönelik birtakım tehdit unsurları söz konusu edilmektedir. Hür teşebbüsün sorunlarının hür ve demokratik rejim içerisinde çözülmesi gerektiğine inanan dergi anlayışı, kalkınma hamlesi ve sanayileşme noktasında önemli fikirler ileri sürmektedir. Hür teşebbüsün gerekli başarıyı göstermesi ancak hür ve demokratik rejimin bütün gerekleri ile işlerliğinin sağlandığı istikrarlı bir ortam içerisinde mümkün olacaktır. Karma ekonomi bu aşamada en önemli çözüm önerisi olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü söz konusu inanışa göre yurt kalkınması, yatırım, üretim ve istihdam konularında hür demokratik rejim ve karma ekonomi ilkesi anayasal düzen içerisinde tüm sorunların çözümüne yardımcı olacaktır. Bu bağlamda dergi kadrosunun karma ekonomi ve hür teşebbüs ile alakalı önerileri açıktır. Ekonomiye statik ve dinamik etkenlik esas olarak piyasaya mekanizması yoluyla sağlanmalıdır. Gerek para kuru gerekse diğer bütün ekonomik faktörlerde büyük değişiklikler yapılarak sanayi kurumlarının kurulması ve yürütülmesine ait programların sürekliliği ve kararlılığı bozulmamalıdır. Her kademe

ve sanayinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte ve sayıda teknik eleman eğitimi ve bunların Türk sanayisinde çalıştırılması tedbirleri alınmalıdır. Sanayinin farklı branş ve seviyede ki ihtiyaçı ileriye dönük bir projeksiyona göre zamanında planlanmalıdır. Sanayi faaliyetlerini zorlaştıran bürokrasi kuralları taranarak zorlukların giderilmesi sağlanmalıdır. Bu bağlamda asıl önemli olan nokta, hür ve demokratik rejimlerin sağlıklı olması hür teşebbüsün yaşama ve gelişme ortamı bulup bulamamasına bağlıdır.

1980 öncesi Türk toplum yapısı içerisinde hür, demokratik ve milli bir anlayışın hayatın her alanına yayılması gerektiğine inanan söz konusu kadro, hızlı ve yerli kalkınmanın müktesebatını ortaya koymaya çalışmaktadır. Onlara göre ileri sanayi ülkesi olarak bilinen ülkeler teknolojik üstünlüklerini, makine imalat sanayisinde gösterdikleri gelişmelerle sağlamışlardır. Bu bağlamda bir ülkenin gelişmişlik düzeyi, o ülkenin kuracağı fabrikaların makinelerini imal eden ve imal etmeyen ülkeler bazına indirgenmektedir. Bir bakıma sanayi anlamda gelişmişlik, fabrika yapan fabrikaların varlığı ile doğru orantılı ilerlemektedir. Türkiye'nin dış kredi ve yardımlara ihtiyaç duymaması ya da ileri teknolojik sisteme sahip ülkelerin gerisinde kalmaması ancak üretim araçları sanayisinin kurulmasına bağlanmıştır. Ayrıca dergi kadrosu Türklüğün ve Müslümanlığın yüceltilerek başka dinden, milliyetten ve ırktan olanların yardımlarına ve himayelerine muhtaç olmaktan kurtarılmasına makine sanayilerinin kurulmakla sağlanabileceğini düşünmektedir. Böylesi bir izah yerli kalkınmayı milli ve dini bir vazife olarak göstermekle alakalıdır. Bu aşamada en büyük görevi gençlere veren dergi anlayışı, Türkçenin, Türk kültürünün, Türk sanatçı ve yazarlarının, bilim adamlarının başka milletlere tanıtılması ve sevdirmesi gayesini de bu hedef dâhilinde açıklamaktadır. Ancak en çok dikkat çekilen hususlardan biri bu hedeflerin gerçekleştirilmesi noktasında otoriter, totaliter ya da sosyalizm gibi uygulamalardan kesinlikle kaçınmak gerekliliğidir. Çünkü aynı inanışa göre doktrinlerin uygulanmasında insanlar araç olarak değil amaç olarak görülmelidir. Bunu amaçlamayan bir sistem ya da doktrin ortaçağ karanlığına saplanmış demektir. Bu karanlıktan kurtulmanın yolu ekonomik ve düşünce hürriyetleridir. Çünkü ekonomik ve düşünce hürriyetleri birbirine bağlı hürriyetlerdir. Ekonomik hürriyetine sahip olmayan bir toplumun serbest siyasal tercihini yapmasına ve bunu açıklamasına imkân yoktur. Dolayısıyla dergi anlayışına göre ekonomisi kolektifleştirilmiş bir ülkede serbest seçimlerden söz etmek zordur. Ayrıca Türkiye hür teşebbüs anlayışına dayalı karma ekonomi sistemi içinde kalkınmaya ve gelişmeye karar vermiştir. Bu ekonomik düzenin ortadan kaldırılması demek demokratik sistemin yok edilmesi ile eş değer görülmüştür. Çünkü söz konusu anlayışa göre hür teşebbüs sisteminin yok olması demek siyasal rejimin tamamen değişmesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda fertlerin kendi eğilimlerini yansıtacak gruplar, partiler halinde hür biçimde birleşemedikleri takdirde siyasal hayatı etkileyecek bir varlığa sahip olmadıkları gerçeği de hatırlatılmaktadır.

Bayrak dergisi, Cumhuriyetle birlikte sistematik anlamda yeni bir dönemin başladığını düşünen ancak bu yeni dönem ve yapının belirli tedbir ve düşünce biçimleri aracılığıyla millet olabilmenin tüm imkânlarına erişmesi gerektiğine inanan bir düşünce ve yorum biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 80 öncesi bir dönemde yorum ve görüş bildiren dergi yazarları ilk sayıdan son sayıya kadar sistematik bir biçimde millet olabilme imkânına sahip olmanın ve milliyetçilik ideolojisinin tek kurtarıcı ideoloji hüviyetine sahip olduğunun bilincine sahiptir. Türk Milletinin dinamik birtakım ideallerini fertlerin görev ve sorumluluklarına bağlayan, özellikle gençleri bu amaç doğrultusunda yükü bulduğuna işaret eden kadro, birçok açıdan hedef sıralamaktadır. Özellikle milli bir eğitim anlayışının yerleşmesi gerektiğine inanarak milli tarihin, kişilik ve olayların hatırlanması olan ihtiyaçı

gözler önüne sermektedir. Bunun yanında milli ruh ve milli bilinç millet olabilmenin en önemli koşulları olarak sıralanmaktadır. Türkiye'nin yerinin batıda olduğunu düşünen kadroya göre milliyetçilik ancak teknik medeniyet içerisinde değerlendirilmelidir. Milliyetçiliğin tarihte kendisini meydana getiren şartlara ilmi olarak yaklaştığını iddia ederek gerici ve tutuculukla bağlantısı olmadığını dile getirmektedir. Bir millet olarak yaşama iradesi biçiminde tasavvur edilen söz konusu ideoloji (milliyetçilik), medeni milliyetçilik olarak kabul edilmekte ve modern bir Türkiye'nin yaratılmasında öncü rol Atatürk'e verilmektedir. Teknik ve medeni bir milletin oluşması ise ancak yerli bir kalkınma modeli ile mümkün olabilmektedir. Bu kalkınma modeli içerisinde üretim araçlarına daha da önemlisi fabrika yapan fabrikalara sahip olmak en önemli ön koşul kabul edilmektedir. Netice de 1980 öncesi yayın hayatı içerisinde yer alan Bayrak dergisi milliyetçilik ideolojisinin bir savunucusu ve milliyetçilik ideolojisi ile ülkenin istenilen refah seviyesine ulaşacağını iddiasına sahip bir düşünce biçimidir.

Kaynakça

- Adalı, Sacid (1978a), "Öğretimde Yeni Bir Yapı Tesisi", *Bayrak Dergisi*, Sayı 2, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Akbaş, Oktay (2008), "Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Aktürk, İsmail (1990), "Plan Bütçe İlişkileri ve 1980'li Yıllarda Türk Bütçe Politikası", *İstanbul Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1-2.
- Arık, Remzi Oğuz (1992), *Türk Milliyetçiliği*, (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri CİLT I-III, (Açıklamalı Dizin İle) (2006), 5. Baskı, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları:1, Ankara.
- Ateş, Sami (1977c), "Marksist Sosyal Demokratlar ve Diktatörlük", *Bayrak Dergisi*, sayı 764, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Bıykoğlu, Kemal (1975e), "Memleketçi Milliyetçi Bir Konuşma", *Bayrak Dergisi*, Sayı 54, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Çongur, H. Rıdvan (1978f), "Milliyet Düşmanlığı", *Bayrak Dergisi*, Sayı 10, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Dölen, Emre (2008), "II. Meşrutiyet Döneminde Darülfünun", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 10/1, 1-46.
- Duru, Zeki Ömer (1975f), "İçtimai Hayatın Zayıf Noktaları", *Bayrak Dergisi*, Sayı 52, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Duru, Zeki Ömer (1976b), "Eğitimde Amaçlar ve Ötesi", *Bayrak Dergisi*, Sayı 754, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Duru, Zeki Ömer (1976f), "Gelenek ve Gelenekçilik Hakkında", *Bayrak Dergisi*, sayı 752, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Eczacıbaşı, Nejat (1978a), "Türk Sanayicisinin Sosyal ve Politik Sorumlulukları", *Bayrak Dergisi*, sayı 2, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Erdoğan, Alptekin (1975k), "Hızlı Kalkınma İçin Bir Sistem Denemesi", *Bayrak Dergisi*, Sayı 51, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Erdoğan, Alptekin (1975l), "Ziya Gökalp'in Atatürk İnkılaplarındaki Rolü", *Bayrak Dergisi*, Sayı 53, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Er, Şükrü (1976a), "Kalem ve Kan", *Bayrak Dergisi*, Sayı 753, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.

- Er, Şükrü (1977d), "Tıp ve Sosyalizm", *Bayrak Dergisi*, sayı 756, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Ernam, Mustafa (1975ı), "Demokrasi ve Seçim Sistemi", *Bayrak Dergisi*, Sayı 43, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Ernam, Mustafa (1978e), "Yarın Çok Geç Olacak", *Bayrak Dergisi*, Sayı 11, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Genç, Salih Zeki (2005), "Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Meselemiz", *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 86-99.
- Giddens, Anthony (1999), *Max Weber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji*, (Çev. Ahmet Çiğdem), Ankara: Vadi Yayınları.
- Göçgün, Önder (1978d), "Milli Şuur ve İyimserlik", *Bayrak Dergisi*, Sayı 6, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Gökalp, Ziya (2004), *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Gökalp, Ziya (1989), *Yeni Hayat, İstanbul*: Toker Yayınları.
- Göktürk, Hakkı (1977e), "Cumhuriyetimizin Temelindeki Harç", *Bayrak Dergisi*, sayı 765, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Gürsoy, Ülker (1974), "Atatürk ve Milli Eğitim", *Bayrak Dergisi*, Sayı 42, Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Kaplan, Mehmet (1976e), "Tanrının ve İnsanın Gücü", *Bayrak Dergisi*, Sayı749, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Kaplan, Mehmet (1977f), "Din ve Politika", *Bayrak Dergisi*, sayı 758, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Karaman, İsmail (1978c), "*İstihdam-Teknoloji Sorunu*", *Bayrak Dergisi*, Sayı 5, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Kardaş, S.Z. (1975d), "Metafizik ve Ahlak", *Bayrak Dergisi*, sayı 49, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık
- Kardaş, Rıza (1977b), "Eğitimin Tarihi ve Kültürel Temelleri", *Bayrak Dergisi*, sayı 760, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Kardaş, Rıza (1978b), "Milli Eğitim Meseleleri, Okullarda Programa ve Program Anlayışına Dair", *Bayrak Dergisi*, Sayı 3, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Kardaş, Rıza (1976c), "Yaşayışında ve Şiirlerinde Ziya Gökalp'in Temsil Ettiği Eğitim Anlayışı", *Bayrak Dergisi*, Sayı 747, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Kardaş, Rıza (1975g), "Sosyal Değişme Açısından Eğitim", *Bayrak Dergisi*, Sayı 44, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Kartay, Hami (1975b), "Hür Teşebbüsün Sorunları, Hür ve Demokratik Rejim İçinde Çözülür", *Bayrak Dergisi*, Sayı 47, Ankara Ayyıldız Matbaacılık.
- Kartay, H. (1975h), "Ekonomimizin Mevcut Sıkıntıları ve Çözüm Yolları", *Bayrak Dergisi*, Sayı 45, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Kartay, Hami (1975j), "Esnaftan Holdinge Hür Teşebbüs El Ele", *Bayrak Dergisi*, Sayı 49, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Kartay, Hami (1978b), "Kesimler Arası İlişkilerde Kopukluklar", *Bayrak Dergisi*, Sayı 3, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Kartay, Hami (1978d), "Amaç Hürriyet İçinde Üretim İse", *Bayrak Dergisi*, Sayı 6, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.

- Kayacan, İsa (1978c), "Basına Dair", *Bayrak Dergisi*, Sayı 5, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Korkud, Refik (1977a), "Komünizm Tarihi Materyalizm Silahı", *Bayrak Dergisi*, sayı 766, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Mermerci, M. (1978d), "Polisiye Tedbirlerle Ekonomi Yönlendirilemez", *Bayrak Dergisi*, Sayı 6, Ankara Ayyıldız Matbaacılık.
- Nispet, Robert (1990), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Ankara: Verso Yayıncılık.
- Onur, Turan (1976d), "Kalkınma Çabaları ve Traktör Sorunu", *Bayrak Dergisi*, Sayı 751, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- San, Mithat (1978f), "Osmanlılardan Önceki Anadolu Türklerinin Politik ve Kültür Bakımından Önemi", *Bayrak Dergisi*, Sayı 10, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- San, Mithat (1978g), "Yurdun Sanayileşme Problemi", *Bayrak Dergisi*, Sayı 8, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Sarınay, Yusuf (1990), *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Selimoğlu, Oğuz (1975i), "Koalisyon Hükümeti", *Bayrak Dergisi*, Sayı 46, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Smith, Anthony (2009), *Milli Kimlik*, (Çev. Bahadır Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Stalin, Josef (1992), *Diyalektik ve Tarihi Materyalizm*, İstanbul: İnter Yayınları.
- Swingewood, Alan (1998), *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, (Çev. Osman Akınhay), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Tekeli, Sait Tahsin (1978f), "Benzine İspirto Katmanın Teknik ve Ekonomik Sebepleri", *Bayrak Dergisi*, Sayı 10, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Turhan, Mümtaz (1983), *Kültür Değişmeleri Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*, Ankara: Çamlıca Yayınları.
- Türkdoğan, Orhan (1973), *Doğu Köylerinde Sosyo-Ekonomik Farklılaşma*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Türkdoğan, Orhan (1974), *Doğu ve İnsan Sorunu*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Uğur, Talat (1978b), "Türkiye'nin Dış Ticareti", *Bayrak Dergisi*, Sayı 3, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Ünal, Tahsin (1975c), "Milliyet ve Din Birdir", *Bayrak Dergisi*, Sayı 50, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Ünal, Tahsin (1976g), "Politika ve Demokrasi", *Bayrak Dergisi*, sayı 74, Ankara: Ayyıldız Matbaacılık.
- Ünsaldı Levent, Geçgin Ercan (2014), *Sosyoloji Tarihi, Dünyada ve Türkiye'de*, İstanbul: Heretik Yayıncılık.